Hyvinvoinnin mittarien käyttökelpoisuus päätöksenteossa

Jukka Hoffrén

Luonnos

19.11.2018

Sisällysluettelo

Käsitteet

1. Johdanto

1.1 Selvityksen tausta

1.2 Selvitystehtävä

2. Hyvinvoinnin mittaaminen

2.1 Kestävän kehityksen politiikka ja seuranta

2.2 Erilaiset hyvinvointimittarit

2.3 Suomelle soveltuva hyvinvointimittari

2.4 ISEW ja GPI -mittarien tarkoitus ja tavoitteet

3. Suomen hyvinvoinnin kehitys 1945-2017

3.1 Jälkiteollinen murros ja hyvinvoinnin mittaaminen

3.2 Suomen GPI ja ISEW -mittarien kehitys

3.3 Kumuloituvien ympäristövaikutusten huomioiminen

4. Suomen alueellisen hyvinvoinnin kehitys 1960-2017

4.1 Maakuntien hyvinvointimittareiden laskenta

4.2 Maakuntien hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.1 Uudenmaan hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.2 Varsinais-Suomen hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.3 Ahvenanmaan hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.4 Satakunnan hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.5 Kanta-Hämeen hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.6 Päijät-Hämeen hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.7 Pirkanmaan hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.8 Keski-Suomen hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.9 Pohjois-Savon hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.10 Etelä-Savon hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.11 Kymenlaakson hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.12 Etelä-Karjalan hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.13 Pohjois-Karjalan hyvinvointimittareiden kehitys

4.2.14 Pohjanmaan hyvinvointimittareiden kehitys
4.2.15 Etelä-Pohjanmaan hyvinvointimittareiden kehitys
4.2.16 Keski-Pohjanmaan hyvinvointimittareiden kehitys
4.2.17 Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointimittareiden kehitys
4.2.18 Kainuun hyvinvointimittareiden kehitys
4.2.19 Lapin hyvinvointimittareiden kehitys
4.3. Maakuntien hyvinvointimittareiden kehitys

5. Kestävän kehityksen huomioiminen päätöksenteossa

5.1 Kestävän kehitys ja valtion talousarvioesitykset: Nykytilanne

5.2 Ympäristöverotuksen potentiaali

5.3 Valtion talousarvion näkökulma

5.4 Aidon kehityksen mittarin (GPI) näkökulma

5.5 GPI:n ja valtion talousarvion yhteydet

6. Hyvinvointimittarien käyttökelpoisuus seuranta- ja ohjausvälineinä

6.1 Globaali agenda 2030 seuranta
6.2 Hyvinvointi politiikan keskiöön
6.3 Hyvinvointimittarit kansallisessa päätöksenteossa

7. Ehdotukset

LIITE 1. Valtion ympäristömenot 1999-2019 (miljoonaa euroa)
LIITE 2. Ympäristöön liittyvät valtion verot ja maksut (miljoonaa euroa)

Keskeiset käsitteet

Aidon kehityksen indikaattori (GPI; Genuine Progress Indicator)

ISEW:n pohjalta kehitetty kestävän taloudellisen hyvinvoinnin mittari, jota nykyään kehittää yhdysvaltalainen Redifining Progress järjestö.

Bruttokansantulo (BKTL; Gross National Product, GNP)

BKTL kuvaa tietyn alueen kansalaisten omistamien tuotannontekijöistä tietyn ajanjakson aikana tuotettujen lopputuotteiden ja palveluiden volyymia.

Bruttokansantuote (BKT; Gross Domestic Product, GDP)

BKT kuvaa jollain alueella tietyn ajanjakson aikana tuotettujen lopputuotteiden ja palveluiden markkina-arvoa ja volyymia. BKT on kansantalouden tilinpidon tärkein mittari.

Hyvinvointi (Welfare, Well-being)

Ihmisten kokema hyvinvointi, joka voi koostua paitsi taloudellisesta hyvinvoinnista, myös muusta ihmissuhteisiin, elämän ja ympäristön laatuun jne. liittyvistä tekijöistä. Hyvinvointikäsitteen kautta voidaan myös määritellä, mitä ihminen keskimäärin tarvitsee voidakseen hyvin.

Indeksi (Index)

Usean indikaattorin tiedot kokoava yhdistelmäindikaattori, joka pyrkii kuvaamaan laajempaa yhteiskunnallista ilmiötä tai kehityskulkua.

Indikaattori (Indicator)

Indikaattori ilmaisee jonkin ilmiön tilaa tai kehitystä karkealla tasolla tai epäsuorasti. Indikaattori ilmaisee muutoksen suuntaa eli suhteellista muutosta jossakin asiassa verrattuna esimerkiksi johonkin perusvuoteen. Tarkkojen absoluuttisten numeroarvojen sijasta indikaattori keskittyy nimenomaan muutoksen kuvaamiseen.

Inhimillisen kehityksen indeksi (HDI, Human Development Index)

Yhdistyneiden Kansakuntien Ympäristö-ohjelmassa 1990-luvulla kehitetty mittari, jonka tarkoituksena on mitata maiden kehityksen tasoa. HDI:n mittarit kuvaavat taloudellisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä, mutta eivät ympäristötekijöitä.

Kansantalouden tilinpito (System of National Account, SNA)

Kansantalouden tilinpito on tilastojärjestelmä, joka kuvaa Suomen kansantaloutta kokonaisvaltaisesti, järjestelmällisesti ja yksityiskohtaisesti. Se perustuu Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmään EKT95:een, joka noudattaa maailmanlaajuista kansantalouden tilinpidon suositusta SNA93 (System of National Accounts). Kansantalouden tilinpidon tärkein mittari on BKT.

Kestävän taloudellisen hyvinvoinnin indikaattori (ISEW; Index of Sustainable Economic Welfare)

Herman Dalyn ja John Cobbin vuonna 1989 kehittämä kestävän taloudellisen hyvinvoinnin mittari, jolla pyritään kuvaamaan ihmisten todellista taloudellista hyvinvointia. ISEW perustuu tulonjaolla painotettuun yksityiseen kulutukseen, jota korjataan muilla kuluttajan saamilla julkishyödykkeillä ja haitallisilla ulkoisvaikutuksilla.

Mittari (Measure)

Mittari tiivistää eli aggregoi suuria tietoaineistoja yhdeksi tunnusluvuksi. Mittari kuvaa yleensä yhteiskunnallisesti merkittäviä ilmiöitä aikasarjoina. Mittarille ominaista on absoluuttisten numeroarvojen ja muutosten ilmaisemisen. Esimerkiksi BKT on kansantalouden tilinpidon tärkein mittari. Tietoa kokoavasta mittarista käytetään myös joskus nimitystä aggregaatti-indikaattori, kun sitä käytetään nimenomaan muutoksen kuvaamiseen.

Onnellisuus (Happiness)

Ihmisen kokema pysyväisluonteinen tai pitkäkestoinen hyvän olon ja tyytyväisyyden tunne, jonka juontuu positiivisista kokemuksista, luonteenpiirteistä ja persoonasta. Useat tutkijat käyttävät termejä onnellisuus ja subjektiivinen hyvinvointi synonyymeinä.

Pääoman kuluminen

Kuvaa tarkasteluajankohtana tapahtunutta kiinteän pääoman arvon alennusta. Pääoman kuluminen on seurausta normaalista kulumisesta sen elinkaaren aikana. Vähentämällä pääoman kuluminen BKT:sta, saadaan nettokansantuote (NKT).

Subjektiivinen hyvinvointi (Subjective well-being)

Yhden yksilön kokema henkilökohtainen hyvinvointi, joka voi koostua paitsi taloudellisesta hyvinvoinnista, myös muusta elämänlaatuun, ihmissuhteisiin, ympäristön laatuun jne. liittyvistä tekijöistä. Subjektiivinen hyvinvointi on riippuvainen kunkin yksilön omista preferensseistä.

Taloudellinen hyvinvointi (Economic welfare/well-being)

Kuluttajan markkinahyödykkeiden kulutuksesta saama hyöty, joka voidaan ilmaista rahamääräisenä.

Vihreä BKT (Green GDP)

Puhekielessä käytetty yleistermi, jolla viitataan ympäristötekijöillä korjattuun nettokansantuotteeseen (NKT).

Ympäristövara (Environmental asset)

Kaikki ympäristön tarjoamat luonnonvarat ja palvelut. Luonnonvaroja ovat uusiutumattomat luonnonvarat, kuten öljy ja hiili, uusiutuvat luonnonvarat, kuten metsät, mutta myös ympäristön tarjoamat ekosysteemipalvelut, kuten maaperä, jätteiden loppusijoittaminen tai elämälle soveltuva ilmasto.

1. Johdanto

1.1 Selvityksen tausta

BKT on kansantalouden tilinpidon tärkein mittari. Se on kaikkialla maailmassa käytössä oleva perusindikaattori, jolle poliittinen päätöksenteko perustuu (KOM[2009] 433). BKT:lla tarkoitetaan kansantalouden kokonaistuotannon arvoa eli kaikkien maassa tuotettujen lopputuotteiden ja palveluiden tiettynä ajanjaksona laskettua markkina-arvoa (Rättö 2008). BKT mahdollistaa sekä ajallisen että alueittain ja maittain tehtävän vertailun. Bruttokansantuotetta on alettu pitää myös yhteiskunnan yleisen kehittyneisyyden ja edistyksen tärkeimpänä indikaattorina, mihin sitä ei kuitenkaan luonteensa ja tarkoituksensa vuoksi ole tarkoitettu käytettäväksi. BKT on rahamääräinen mittari, jolloin se ei mittaa eräitä ratkaisevan tärkeitä osa-alueita kuten ympäristön kehityksen kestävyyttä tai sosiaalista osallisuutta. (KOM[2009] 433).

Teollistumisen alkuvaiheessa oli paljon niukkuutta fyysisistä tavaroista, joka on vaihtunut yltäkylläisyydeksi. Nyt niukkuus ei kohdistu enää fyysisiin tavaroihin ja aiemmin havaittu yhteys teollisuustuotannon kasvun ja ihmisten taloudellisen hyvinvoinnin välillä on katkennut. lähde Käytännössä BKT:lla mitattu talouskasvu ei enää lisää hyvinvointia. Seurauksena bkt-mittarin käytöstä nykyisessä jälkiteollisessa yhteiskunnassa on, että talous- ja yhteiskuntajärjestelmää ohjaavat vääristyneet signaalit siitä, mikä on todella arvostettua ja tärkeää. Tämä johtaa yhteiskunnan kokonaishyvinvoinnin heikkenemiseen eli taloustieteen termein talouden tehottomaan toimintaan ja hyvinvointitappioihin.

Kansantalouden tilinpito luotiin vastaamaan 1900-luvun puolivälin tarpeita, jolloin makrotalouden ohjaaminen oli edellytys sodan jälkeiselle jälleenrakentamiselle. Vanhoissa teollisuusmaissa on koko sotien jälkeisen ajan harjoitettu bruttokansantuotteen kasvuun perustuvaa politiikkaa. BKT sopiikin varsin hyvin teollisuusyhteiskunnan hyvinvoinnin ja edistyksen mittariksi ja siten päätöksenteon tueksi. Kansantalouden tilinpito perustuu kuitenkin lähtökohtaan, joka antaa ymmärtää, että taloudelle tärkeää on tavoitella vain tuotantomäärien maksimointia maailmassa, jossa tuotannontekijöitä on näennäisesti rajattomasti. Tällöin ei tule otetuksi huomioon mm. tulevien sukupolvien sekä ympäristön ja luonnonvarojen rajallisuuden näkökulmia. Tilinpidon ongelmana on että, se ei enää vastaa jälkiteollisen yhteiskunnan tarpeita. (Hoffrén, Tulokas, 2008).

Euroopan unioni (EU) seuraa jäsenmaidensa ja näiden alueiden taloudellista kehitystä ennen kaikkea

bruttokansantuotelukujen kasvulla. Pelkkä BKT:n kasvu ei kuitenkaan kuvaa taloudellista kehittyneisyyttä ja edistyneisyyttä tavalla, joka tukisi EU:n tavoitteiden toteutumisen seurantaa. EU:lla on siten suuri tarve uusille indikaattoreille, joihin sisältyy tiivistetyssä muodossa yhteiskunnalliset ja ympäristöä koskevat saavutukset (esim. parantunut sosiaalinen koheesio, perushyödykkeiden ja -palvelujen saatavuus ja hinta, koulutus, kansanterveys, ilmanlaatu) ja menetykset (esim. lisääntynyt köyhyys, rikollisuus, luonnonvarojen köyhtyminen). (KOM[2009] 433). Euroopan aluepolitiikasta johtuen aluetasolla on tarve hyvinvointia paremmin kuvaaville mittareille. Jotta hankkeiden vaikutuksia voitaisiin luotettavasti ja todenmukaisesti kuvata, tulisi käyttää mittareita, jotka antavat hyvinvointivaikutuksesta oikean kuvan. Mittarin tulisi olla sellainen, että se ottaisi myös kestävän kehityksen näkökulman huomioon. Päätöksenteon tueksi tarvittaisiin mittari, joka antaa aluetalouden kehityksestä ja edistymisestä kokonaisvaltaisen kuvan.

Hyvinvointia paremmin kuvaavien BKT:n vaihtoehtoisten mittareiden kehittämiseen ovat aktivoituneet mm. Euroopan Unioni, Yhdistyneet Kansakunnat ja kansalaisjärjestöt. Euroopan komissio järjesti marraskuussa 2007 Beyond GDP -konferenssin yhdessä Euroopan parlamentin, Rooman klubin, WWF:n ja OECD:n kanssa. Konferenssissa poliitikot, talous-, yhteiskunta-, ja ympäristöasiantuntijat sekä kansalaisyhteiskunnan edustajat ilmoittivat kannattavansa bruttokansantuotetta täydentävien ja kattavampaa tietoa päätöksenteon tueksi tarjoavien indikaattorien kehittelyä. Tällainen aktiivinen kansainvälinen yhteistyö uusien mittareiden kehittämiseksi kertoo myös uusista yhteiskunnallisista ja poliittisista prioriteeteista. (KOM[2009] 433). CMEPSP:n eli ns. Stiglitzin komitean kokosi Ranskan presidentti Nicholas Sarkozy helmikuussa 2008. Komitean puheenjohtajana toimi taloustieteen nobelisti professori Joseph E. Stiglitz. Johtoon kuului myös toinen taloustieteen nobelisti professori Amartya Sen, joka toimi pääneuvonantajana. (CMEPSP 2009). Stiglitzin komiteassa oli mukana useiden eri tieteenalojen huippuasiantuntijoita eri puolilta maailmaa. Jäsenistössä oli Stiglitzin ja Senin lisäksi muun muassa kolme muuta taloustieteen nobelistia (Simpura 2009).

Komitean loppuraportti 15.9.2009 koostuu kolmesta aihealueesta: 1) bruttokansantuotteeseen perinteisesti liittyvistä kysymyksistä, 2) elämänlaadusta sekä 3) kestävästä kehityksestä ja ympäristöstä. Raportin mukaan hyvinvointi (well-being) koostuu näistä kolmesta aihealueesta sekä niiden osakomponenttien kokonaisuudesta. (Simpura 2009). Stiglitzin komitean tarkoituksena on siis ollut tarkastella BKT:n rajallisuutta taloudellisen suorituskyvyn ja yhteiskunnallisen edistymisen mittaajana. Tässä törmätään siten mittaamisen ongelmaan; mitä lisäinformaatiota saatettaisiin tarvita relevantimman indikaattorin kehittämiseksi. Komitean mukaan on arvioitava vaihtoehtoisten

mittaamistyökalujen käyttökelpoisuutta sekä keskusteltava siitä, kuinka tilastollinen informaatio voitaisiin esittää tarkoituksenmukaisesti. Joidenkin komitean jäsenten mielestä tämän hetkinen talouskriisi korostaa uudistusten kiireellisyyttä. Heidän mukaan kriisi yllätti monet siksi, että mittausjärjestelmämme petti eivätkä markkinatoimijat ja hallitusten virkailijat kohdistaneet huomiotaan oikeisiin indikaattoreihin (CMEPSP 2009). Komitean viimeisin raportti on varsin kattava, mutta se ei tee kovinkaan rohkeita uusia linjauksia.

BKT:lle vaihtoehtoisia mittareita on pyritty kehittämään jo 1970-luvulta lähtien (Hoffrén 2002). Käytännössä BKT kasvaa lyhyellä aikavälillä sitä nopeammin mitä kestämättömämpää taloudellinen kehitys on (Hoffrén 2008), joten bruttokansantuotetta on haluttu korjata ottamalla ympäristövaikutukset huomioon (Rättö 2008). Vihreän BKT:n käsite syntyi 1980- ja 1990-luvuilla, jolloin keskusteltiin ympäristöhaittojen ja luonnonvarojen kulutuksen rahamääräisten arvojen vähentämisestä kansantuotteesta. Haasteita olivat ympäristöhaittojen kattava tilastointi ja hinnoittelu. Käyttökelpoisia mittareita on kuitenkin vaikea johtaa tuotantolähtöisistä tilastoista kuten kansantalouden tilinpidosta. (Hoffrén 2008). Olisikin parempi tarkastella ihmisten kokemaa hyvinvointia ihmisestä itsestään tai heidän kulutuksestaan käsin. (Rättö 2008). ISEW ja GPI ovat kulutusnäkökulmasta lähteviä kestävää taloudellista hyvinvointia mittaavia indikaattoreita pikemminkin kuin vihreään bruttokansantuotteeseen rinnastettavia mittareita. Aidon kehityksen indikaattori (GPI) tarjoaa pitkälti ratkaisun näihin haasteisiin. Se auttaa osaltaan meitä ymmärtämään, kuinka on periaatteessa mahdollista luoda enemmän hyvinvointia pienemmin panoksin ja kehittää yhteiskuntaa vähemmän riippuvaiseksi päästöjä aiheuttavasta tuotannosta.

Vaikka eri mittareiden menetelmät eroavatkin jonkin verran toisistaan, on hyvinvointimittareiden laatimisessa tunnistettavissa kolme perusvaihetta. Mittaaminen alkaa yleensä yksityisen kulutuksen arvioinnista. Kulutusta painotetaan tulonjaon jakautumisen tasaisuutta kuvaavalla indeksillä. Sitten lisätään hyvinvointia kasvattavia eriä (welfare-relevant contributions) ja vähennetään hyvinvointia pienentäviä eriä (defensive expenditures). Esimerkkejä positiivisista eristä voisivat olla kotitaloustyöt, vanhemmuus ja muu yhteiskunnan kannalta tuottavasti käytetty aika. Negatiivisia ovat esimerkiksi saasteiden ja onnettomuuksien aiheuttamat kustannukset. (Talberth, et al. 2007; Neumayer 2000)

1.2 Selvitystehtävä

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta päätti 6.4.2018 (TuVP 14/2018 vp) tilata selvityksen ”Hyvinvoinnin mittarien käyttökelpoisuus päätöksenteossa”, joka liittyy tulevaisuuden kehitystekijöihin ja kehitysmalleihin liittyviin taustaselvityksiin sekä YK:n Agenda 2030 –selonteon seurantaan.

Hankkeessa tavoitteena on ollut tarkastella ja päivittää kestävän hyvinvoinnin ja kehityksen indikaattoreita, kuten esimerkiksi ISEW ja GPI–indikaattorisarjoja. Lisäksi tavoitteena oli arvioida näiden mittareiden suhdetta BKT-mittariin ja ihmisten käytettävissä oleviin tuloihin ja arvioida tällä tavalla näiden mittareiden soveltuvuutta ja käyttömahdollisuuksia politiikan vaikuttavuuden arvioinnissa ja ohjauksessa etenkin valtion talousarviosta päätettäessä. Hanke on toteutettu ajalla 1.6.2018 – 12.12.2018.

2. Hyvinvoinnin mittaaminen

2.1 Kestävän kehityksen politiikka ja seuranta

Maapallon ja sen luonnonvarojen rajallisuuden sekä saastumisen ongelmat toi ensimmäisen kerran yleiseen tietoisuuteen Rooman klubin raportti ”Kasvun rajat” vuonna 1972. Se kokosi yhteen jo 1960-luvulla tiedostetut ympäristö- ja kehityshaasteet, joita länsimainen talous- ja yhteiskuntajärjestelmä oli kyvytön itse korjaamaan. Kasvun rajat -raportin mukaan globaalin ekosysteemin perustoimintatapa on kasvu ja sitä seuraava romahdus. Siksi, ”koska emme tiedä kuinka paljon maapallo kestää saasteita, meillä pitäisi olla kaikki syy olla varuillamme saasteita ympäristöön päästettäessä. Näiden sietorajojen saavuttamisriski on erityisen suuri juuri siitä syystä, että kestää yleensä pitkään siitä, kun saaste päästetään ympäristöön, siihen kun haitallinen vaikutus ilmenee.” Huolena ovat nämä viivästyneiden vaikutusten dynaamiset seuraukset ja etenkin kun viivästymä saasteen päästämisestä ympäristöön sen haittavaikutusten ilmaantumiseen on pitkä. Tällöin myös saasteen säätelyn aloittamisesta aika haittavaikutusten vähentymiseen on pitkä ja monesti ongelma muuttuu pahemmaksi ennenkuin se alkaa helpottua. Tehokkaana keinona näiden ongelmien ratkaisemiseksi ehdotettiin saastumisen ja luonnonvarojen kokonaiskustannusten sisällyttämistä tuotteiden hintoihin. (Meadows 1974, 85, 144, 173-174, 184)

Vastauksena Kasvun rajat -raportin esille nostamiin haasteisiin YK:n asettama ns. Bruntlantin komissio lanseerasi käyttöön käsitteen kestävä kehitys, jonka piti olla vastaus maapallon rajallisuuden haasteisiin. Kestävän kehityksen mukaan talouskasvua piti saada aikaan siten, että samalla piti edistää taloudellistaa hyvinvointia, ympäristön tilaa ja sosiaalista kehitystä niin, ettei samalla vaarannettaisi tulevien sukupolvien mahdollisuuksia tyydyttää omien tarpeiden tyydytykseen. Rio de Janeiron ympäristö- ja kehityskonferenssissa maailman maat sitoutuivat kestävän kehityksen politiikkaan. Huoli globaalista ilmaston lämpenemisestä johti vuonna 1997 Kioton sopimukseen, jonka mukaan teollisuusmaat sitoutuivat kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen. Käytännössä maat ovat kuitenkin olleet haluttomia tinkimään perinteisetä talouskasvusta ja toteuttamaan kestävän kehityksen periaatteita ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä, niin että ns. planetaariset rajat on jo reippaasti ylitetty.

Mikäli jatketaan entiseen mailiin ja kielletään ongelmien olemassaolo, on edessä jo aiemmin kuvattu nykyisen elintason ja -tavan romahdus. Vaikka ongelma tunnustettaisiin, ei nykyisellä hienosäädöllä ja vähäisillä muutoksilla kehityksen suuntaa pystytä kääntämään. Romahduksen välttäminen

edellyttäisi uhkaavan romahtamisen tiedostamista sekä nopeita ja merkittäviä korjaavia toimenpiteitä nykyisissä tuotanto- ja kulutustavoissa.

Maailman valtionpäämiehet sopivat YK:n yleiskokouksessa syyskuussa 2015 uusista kestävän kehityksen päämääristä (*Sustainable Development Goals, SDGs*). Tämä laajensi kestävän kehityksen tavoitteet globaaliksi ohjelmaksi Agenda 2030:ksi, johon kaikkien maailman maiden oletetaan sitoutuvan. Globaalit päämäärät johtivat laajaan agendaan, päämääriä on 17 ja alatavoitteita 169. . Agenda 2030 sen sijaan kattaa paitsi talouden ja ympäristön sekä kansainvälisen yhteistyön ja ihmisoikeudet. Agenda pyrkii näin kattamaan kaikkien väestöryhmien hyvinvoinnin, ketään yksilöä tai mitään ihmisjoukkoa ei tule jättää jälkeen ohjelmaa toteutettaessa. YK:n johdolla on myös koottu mittaristo, jolla kunkin päämäärän ja tavoitteen toteutumista pyritään seuramaan. Tällä hetkellä mittaristoon kuuluu 243 indikaattoria

YK:n Rio +20 -kokouksen 20.-22.6.2012 korkean tason raportin mukaan kehitystä pitäisi indikaattoreiden lisäksi seurata BKT:ta laajemmilla mittareilla. Raportissa nostettiin suomalainen GPI -laskenta esille tavoitteen 17.19 Measuring Progress yhteydessä potentiaalisena BKT:n korvaajana tai täydentäjänä. GPI -tutkimukset luovat siten pohjaa yleismaailmalliselle kestävän hyvinvoinnin mittarille.

2.2 Erilaiset hyvinvointimittarit

BKT:ta käytön seurauksena talouspolitiikka on juuttunut edistämään kaikin keinoin perinteistä talouskasvua puolustamalla vanhojen teollisuuden alojen etuja ja hidastamaan uusien syntyä. Tällöin perinteiselle teollisuudelle ei saisi asettaa uusia kustannuksia eikä sitä saisi säädellä uusin normein. Päätöksenteko on lukkiutunut talouskasvun paradigmaan ja sen kautta luotuun vanhaan infrastruktuuriin, vaikka tavallisten kansalaisten toimeentulo ja saavuttama vauraus vaarassa kadota.

Resursseja haaskaavasti käyttävä talousmalli ei ole enää sopiva toimintamalli jälkiteolliselle yhteiskunnalle, jonka periaatteena on kiertotalousajattelu. Jälkiteollisessa yhteiskunnassa ja taloudessa menestyminen korostaa myös yleisesti hyväksyttyjä ja arvostettuja inhimillisiä perusarvoja, kuten luottamusta, rehellisyyttä, toisten arvostamista, yhteistyötä, tasapuolisuutta, oikeudenmukaisuutta ja kohtuullisuutta. Talouden ja ihmisten arvojen välillä ei pitäisi uudessa palveluihin keskittyvässä taloudessa olla nykyistä ristiriitaa. Tämän näkökohdan huomioimiseksi tarvitaan uusi hyvinvointitalouden mittari.

BKT:n rinnalle ja sitä korvaamaan on kehitetty useita hyvinvointia seuraavia mittareita ja tilinpitojärjestelmiä, sekä niiden perusteella laskettavia indikaattoreita. Osa näistä mittareista perustuu kansantalouden tilinpidon tuottamiin tietoihin ja korjaa sen aggregaattimittareita erilaisten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden rahallisilla arvoilla. Tunnetuimmat hyvinvointimittarit ovat:

- *Index of Sustainable Economic Welfare, ISEW (Kestävän taloudellisen hyvinvoinnin indeksi)* perustuu yksityisen kulutuksen ihmisille tuottamaan hyötyyn. Yksityistä kulutusta painotetaan yhteiskunnan tulonjaon tasaisuutta kuvaavalla indeksillä siten, että tasaisempi tulonjako tuottaa korkeamman arvon indikaattorin laskennan perusarvona toimivalle tulonjaolla painotetulle yksityiselle kulutukselle. Painotuksen taustalla on ajatus, että tulonjaon tasaisuus lisää yhteiskunnan hyvinvointia. Painotettua yksityistä kulutusta korjataan lisäksi hyvinvointia vähentävien ja sitä lisäävien tekijöiden arvoilla. ISEW pyrkii siis tulonjaon huomioimisen lisäksi erottamaan taloudellisen toiminnan myönteiset vaikutukset sen ympäristön ja yhteiskunnan tilaa heikentävistä vaikutuksista sekä ottamaan huomioon taloudellisen toiminnan aiheuttamien ympäristövaikutusten pitkäkestoisuuden. (Rättö, 2008.)

- *Genuine Progress Indicator, GPI (Aidon kehityksen indikaattori)* on kehitetty ISEW:n pohjalta ja sen lähtökohtana ovat niin ikään yhteiskunnan tulonjaolla painotetut yksityiset kulutusmenot, joita arvioidaan rahamääräisesti arvioiduilla, hyvinvointia vähentävillä ja lisäävillä tekijöillä. Indikaattorit erovavat toisistaan tulonjakoindeksin rakenteen ja monien ympäristötekijöiden arvottamisen kohdalla, jotka sisältävät myös osittain eri tekijöitä. GPI:tä on ISEW:in kehitetympi versio. (Rosenström 2009.)

- *Genuine Savings, GS (Todelliset säästöt)* -indikaattori pyrkii kuvaamaan talouden pitkän ajan ”kestävyyttä” eli sitä elääkö kansakunta ”yli varojensa” kun otetaan huomioon luonnonvarojen käyttö ja investoinnit inhimilliseen pääomaan. Mittari pohjautuu ajatukseen, että vain nettosäästöt lisäävät hyvinvointia. Indikaattorissa korjataan BKT:ta kulutuksen, energian, mineraalien ja metsienhakkuun sekä hiilidioksidipäästöjen suhteen. Arvioiduissa kerääntyneissä hiilidioksidimäärissä ja luonnonvaroissa on parantamisen varaa. Todellisia säästöjä ei ole tällä hetkellä mukautettu saasteita huomioon ottaviksi, joten positiiviset todelliset säästöt eivät välttämättä tarkoita, että kehitys on kestävää. Negatiivisten todellisten säästöjen katsotaan olevan osoitus kestämättömästä taloudenhoidosta. Todelliset säästöt ovat osoittaneet että BKT:n kasvaessa useat maat ovat köyhtyneet, koska luonnonvarojen kulutus ei ole ollut kestävällä tasolla.

- *Human Development Index, HDI:in (Inhimillisen kehityksen indeksi)* on kehittänyt YK:n kehitysjärjestö UNDP. HDI on tunnetuin yhteiskunnan tilaa kuvaava mittari jota ei ole arvotettu rahassa (Rättö, 2008). HDI on kehitetty erityisesti kehitysmaiden tilan tarkasteluun, koska niissä kansantalouden tilinpidon puutteet vaikuttavat myös BKT:n käyttöön. HDI:in muuttujat ovat elinajanodote, lukutaito, osallistuminen koulutukseen, ja ostovoimakorjattu BKT. Rahamäärien sijasta muuttujille määritetään tavoitetasot, joihin maan saamia arvoja verrataan. Referenssipiste on täten etäisyys tavoitellusta tasosta. HDI vaihtelee nollan ja yhden välillä ja mitä lähempänä maa on yhtä, sitä lähempänä se on tavoiteltua kehittyneisyyden tasoa.

- *Ecological Footprint, EF (Ekologinen jalanjälki)* kuvaa, kuinka suuri maa- ja vesialue tarvitaan ihmisen tai ihmisryhmän kuluttaman ravinnon, materiaalien ja energian tuottamiseen sekä syntyneiden jätteiden käsittelyyn. Käsitteen kehittivät Mathis Wackernagel ja William

Rees 1990-luvun alussa. Ekologista jalanjälkeä käytetään laajalti kestävän kehityksen mittarina sen näennäisen havainnollisuuden vuoksi. Sitä mitataan yleensä globaalihehtaareina (gha). Yksi globaalihehtaari tarkoittaa hehtaarin kokoista aluetta, jonka tuottavuus vastaa maapallon keskiarvoa. Ekologisen jalanjäljen avulla voidaan tutkia yksittäisten henkilöiden, hyödykkeiden, palvelujen, yritysten, teollisuudenalojen, alueiden ja kansojen kulutuksen kestävyyttä.

- *Environmental Sustainability Index, ESI ja Environmental Performance Index, EPI,* kuvaavat ympäristön tilan kestävyyttä kansallisella tasolla. ESI:ssä kestävyyttä tarkasteltiin 21 indikaattorin avulla. Mukana olivat mm. ekotehokkuus, osallistuminen kansainvälisiin sopimuksiin sekä kasvihuonekaasupäästöt. Indeksin laskemista ei ole jatkettu vuoden 2005 jälkeen vaan samat tutkijat kehittivät EPI-indeksin. EPI-indeksiä luotaessa on keskitytty tekijöihin, jotka kertovat noudatetun ympäristöpolitiikan tehokkuudesta kestävän kehityksen näkökulmasta. Indikaattorin korkeimmalla hierarkiatasolla on kaksi laajaa tavoitetta: ympäristöterveys ja ekosysteemien elinkelpoisuus, joiden painoarvo on yhtä suuri.

- *National Accounts of Well-being, NAF,* on kattavin olemassa oleva tietopaketti subjektiivisesta hyvinvoinnista Euroopan maissa. Mukana on 40 000 ihmisen kokemuksia 22 eri maasta. Tutkimus toteutettiin vuonna 2007 (European Social Survey 2007).

- *Gross National Happiness, GNH, (Bruttokansanonnellisuus)* on kehitetty Bhutanissa. GNH ei ole vain indikaattori, vaan se toimii myös kansakunnan kehittämisen filosofisena perustana ja perimmäisenä päämääränä. Ajatuksena on, että yhteiskunnan tehtävänä on parantaa elinolosuhteita joiden puitteissa yksilöt ja yhteisöt voivat löytää onnellisuuden.

- *Sustainable Society Index, SSI, (Kestävän yhteiskunnan indeksi)* on kehitetty Hollannissa ja julkaistu ensimmäisen kerran vuonna 2006. SSI yhdistää elämänlaadun ja kestävän kehityksen kannalta olennaiset ulottuvuudet. Kaikkiaan SSI huomioi 22 erilaista indikaattoria, jotka ovat taloutta, yhteiskuntaa ja ympäristöä koskevia. (Kerk & Manuel 2008)

- *Happy Life Years, HLY, (Onnellisten elinvuosien indeksi)* on kehitetty Bhutanin kansallisen brutto-onnellisuusajatusten pohjalta. Se ilmaisee, kuinka kauan ja kuinka onnellisesti ihmiset jossakin maassa elävät. HLY:n laskeminen perustuu kahteen tekijään, odotettuun elinikään sekä keskimääräiseen onnellisuuteen maassa. Keskimääräinen onnellisuus tai tyytyväisyys elämään kokonaisuudessaan määritetään ihmisten subjektiivista hyvinvointia mittaavien kyselyjen avulla. Onnelliset elinvuodet maassa saadaan kertomalla odotettu elinikä kyselyistä saadulla kansallisen onnellisuuden arvolla. (Veenhoven 2004.)

- *Canadian Index of Wellbeing, CWI,* on kehitteillä ja sen on valmistuttuaan tarkoitus kertoa yhden komposiitti-indikaattorin avulla kuinka kanadalaisten elämänlaatu on kehittymässä. Perusvuotena on 1994, joka saa arvon 100. Kehitystä verrataan tähän perusvuoteen.

- *The New Welfare Index, NWI* on rahamääräinen aggregaatti-indikaattori, joka lähtee GPI:n ja ISEW:in tapaan liikkeelle yksityisestä kulutuksesta jota korjataan 20 muulla muuttujalla. NWI pyrkii huomioimaan taloudelliset, yhteiskunnalliset ja ympäristölliset seikat GPI:tä ja ISEW:ia kattavammin. (Zieschank & Diefenbacher 2009.)

- *The Social Sustainability Indicator,* joka ottaa huomioon kolme kestävyyden indikaattoria: yhteiskunnallisen, teknologisen ja ympäristöllisen. Yhteiskunnallisen kestävyyden indikaattori sisältää ominaisuuksia, kuten ihmisoikeudet, ihmisten selviytyminen ja tulonajon

tasaisuus. Teknologisen kestävyyden mittarin muodostavat tutkimus ja kehitys, uusiutuvan energian osuus ja energiatehokkuus. Ympäristöllinen kestävä kehitys huomioi puhtaan ilman, veden käytön ja ympäristönsuojelun. (Uno et. al 2009.)

- *Simplified ISEW, SISEW,* pyrkii parantamaan yksinkertaistamaan ISEW:n indikaattorin laskentaa. (Bleys 2009)

2.3 Suomelle soveltuva hyvinvointimittari

Bruttokansantuote BKT:tä parhaiten täydentämään soveltuvia, sille rinnakkaisia ja parhaimpina pidettyjä hyvinvointitalouden mittareita ovat esimerkiksi inhimillisen kehityksen indeksi (HDI), aidon kehityksen indikaattori (GPI) ja kestävän taloudellisen hyvinvoinnin indeksi (ISEW). Näistä mittareista HDI:n on YK kehittänyt kuvaamaan kehitysmaiden hyvinvointia ja edistymistä kuvaavaksi mittariksi. HDI ei sovellu Suomen kaltaisten kehittyneiden maiden mittaamiseen, sillä sen mittaamat asiat on meillä saavutettu jo aikaa sitten. Sen sijaan ISEW ja GPI on kehitetty Suomen kaltaisten kehittyneiden, jälkiteollisten maiden hyvinvoinnin ja edistymisen seuraamiseen. ISEW ja GPI ovat myös metodologisesti vallitsevan talousteorian mukaisia mittareita ja pyrkivät tilastokuvauksina toteuttamaan talousteorian pyrkimystä kuvata yhteiskunnan ja talouden kehitystä kattavasti ihmisten hyvinvointiin keskittyen.

Paras hyvinvointitalouden mittari on Aidon kehityksen mittari GPI, joka ainoana mittarina yhdistää yhteen mittariin kestävän kehityksen kolme keskeistä näkökulmaa: Taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyyden. Myös taloustieteellisesti perustelluin mittari on GPI, jonka metodologia lähtee vallitsevasta ja yleisesti hyväksytystä talousteoriasta. Tilastojen ja talousmittareiden laadinnan perustana on vaatimus, että niiden tulee perustua yleisesti hyväksyttyihin tieteellisiin teorioihin. Esimerkiksi BKT:n metodologia on alun perin lähtöisin Keynesin makrotalousteoriasta, joka on nyttemmin menettänyt uskottavuutensa teoriana. BKT:n laadinnan oikeutus perustuukin nykyisin vain sen asemaan EU:n vaatimana hallinnollisena tietoaineistona.

GPI laajentaa nykyistä taloustieteellistä tilastokuvausta huomioimalla mm. luonnon tuottamat hyödykkeet ja palvelut, ympäristön saastuminen, tasa-arvon ja muiden inhimillisten perusarvojen toteutuminen yhteiskunnassa. Perinteinen BKT –mittari ei näitä arvoja huomioi millään tavalla. Taloustieteilijöiden näkökulma hyvinvointiin on supistunut vain markkinahyödykkeiden tuotannoksi ja kulutukseksi, vaikka itse talousteoria lähtee siitä että myös muilla kuin markkinahyödykkeillä on merkittävä vaikutus hyvinvointiin.

2.4 ISEW ja GPI -mittarien tarkoitus ja tavoitteet

Herman Daly ja John Cobb esittelivät kirjassaan For the Common Good (1989) ISEW-mittarin, jonka tarkoituksena on mitata kestävää taloudellista hyvinvointia. GPI -indikaattori on muodostettu ISEW:n pohjalta. Yhdysvaltalainen Redefining Progress -järjestö on kehittänyt GPI:n mittaamaan kestävää taloudellista hyvin vointia. GPI:n lähtökohtana ovat myös tulonjaolla painotetut yksityiset kulutusmenot, joita korjataan rahamääräisesti arvioiduilla, hyvinvointia vähentävillä ja lisäävillä tekijöillä.. (Rättö 2008). GPI:n laskentakaava on seuraava:

$$GPI = C_{adj.} + B - F - H + I$$

missä

$C_{adj.}$ on tulonjaolla painotettu yksityinen kulutus
B hyvinvointia tuottavien markkinattomien palveluiden arvo
F yksityiset, tuotannon haitoista aiheutuvat menot
H luonnon heikentymisestä ja luonnonvarojen kulumisesta aiheutuvat kustannukset
I pääomakannan kasvu ja kansainvälisen kaupan tasapaino.

Taulukossa 1 on listattu ISEW:n ja GPI:n arvoa lisääviä ja vähentävät tekijät.

Sekä ISEW että GPI pyrkivät huomioimaan kuluttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Yksityisten kulutusmenojen luomaa hyvinvointia korjataan ISEW:ssä ja GPI:ssä kuitenkin osittain eri tekijöillä (ks. Taulukko 1). ISEW- ja GPI-indikaattoreiden kuva yhteiskunnan kehityksestä voi poiketa merkittävästi BKT:n luomasta kuvasta.

GPI pyrkii kuvaamaan yhteiskunnan hyvinvoinnin tilaa ja etenkin sen kehityssuuntaa. Sen osien komponenttien arvot kuvaavat myös hyvinvoinnin tuottamisen kestävyyttä ottamalla huomioon pitkäkestoiset ympäristövaikutukset. Se siis pyrkii kertomaan yhteiskunnan hyvinvoinnin tason lisäksi mahdollisuuksista ylläpitää saavutettua hyvinvoinnin tasoa tulevaisuudessa. Hyvinvointi ja yhteiskunnan edistyminen ovat moniselitteisiä ja -ulotteisia käsitteitä, joten hyvinvoinnin aivan kaikkia ulottuvuuksia on mahdotonta sisällyttää yhteen mittariin. GPI:n pyrkimyksenä on kuitenkin kuvata hyvinvoinnin kehitystä karkeammalla makrotasolla ja toimia kestävän päätöksenteon apuvälineenä.

Taulukko 1. ISEWin ja GPI:n arvoa lisäävät (+) ja vähentävät (-) komponentit.

Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW)	Genuine Progress Indicator (GPI)
+ Painotettu yksityinen kulutus	+ Painotettu yksityinen kulutus
+ Kotitaloustyön arvo	+ Kotitaloustyön ja vanhemmuuden arvo
+ Kestokulutushyödykkeiden tuottamat palvelut	+ Korkeakoulutuksen arvo
+ Katujen ja maanteiden tuottama hyöty	+/- Vapaaehtoistyön arvo
+ Julkiset kulutusmenot terveyteen ja koulutukseen	+ Kestokulutushyödykkeiden tuottamat palvelut
- Kestokulutushyödykkeiden hankinta	+ Maanteiden tuottama hyöty
- Yksityiset terveys ja koulutusmenot	- Rikollisuuden aiheuttamat kustannukset
- Mainonnan kustannukset	- Vapaa-ajan menettämisen arvo
- Työmatkakustannukset	- Vajaatyöllisyyden kustannukset
- Kaupungistumisen aiheuttamat kustannukset	- Kestokulutushyödykkeiden hankinta
- Liikenneonnettomuuksien kustannukset	- Työmatkakustannukset
- Veden pilaantumisen kustannukset	- Kotitalouksien saasteiden torjunta
- Ilmansaastumisen kustannukset	- Liikenneonnettomuuksien kustannukset
- Meluhaittojen kustannukset	- Vesistöjen pilaantumisen kustannukset
- Soiden häviäminen	- Ilmansaasteiden kustannukset
- Maatalousmaan häviäminen	- Meluhaittojen kustannukset
- Uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö	- Soiden ja kosteikkojen häviäminen
- Aiheutuneiden pitkä-aikaisten ympäristövaurioiden arvo	- Maatalousmaan häviäminen
- Pääoman nettokasvu	- Luonnontilaisten metsien häviäminen
+/- Muutokset maan kansainvälisessä asemassa	- Luonnonvarojen käyttö
=ISEW	- Hiilidioksidipäästöjen aiheuttamat vahingot
	- Otsonikerroksen ohentumisen kustannukset
	+/- Pääoman nettokasvu
	+/- Nettolainananto
	= GPI

Lähde: Hoffrén (2008).

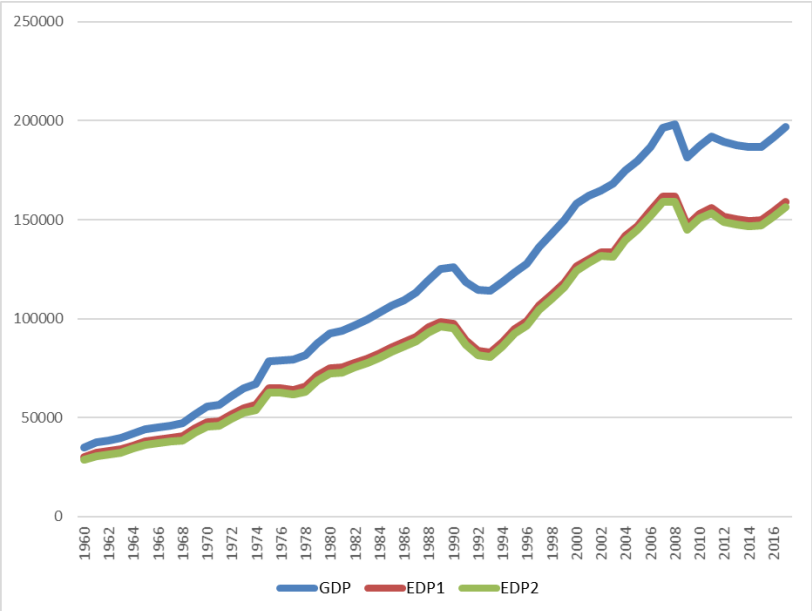
3. Suomen hyvinvoinnin kehitys 1945-2017

3.1 Jälkiteollinen murros ja hyvinvoinnin mittaaminen

Teollisuuden merkitys Suomen taloudessa on supistunut 1980-luvulta alkaen jatkuvasti. Paluuta teollisuuden entisenlaiseen asemaan ei ole näkyvissä länsimaissa. Siksi nykyinen tuotantotapamme, joka on rakennettu laajan teollisuustuotannon varaan, on suurien rakenteellisten haasteiden edessä. Tulevaisuudessa luonnonvarojen hyödyntämisen on välttämätöntä sopeutua hyvin nopeasti tieto- ja osaamisintensiiviseen talouteen kestävän kehityksen vaatimusten rajoissa. Resurssitehokkuuden parantaminen eli hyvinvoinnin tuottaminen entistä pienemmin materiaalisin panoksin onkin nähty keskeisenä keinona kilpailukyvyn ja talouskasvun lisäämiseen. Kestävän kehityksen kannalta resurssitehokkuuden parantaminen on muutoksen välttämätön, muttei riittävä ehto. Jos toiminnan laajeneminen johtaa toiminnan ja sen ympäristörasituksen kasvamiseen, ei teknologisista edistysaskelista ole hyötyä. Tehokkuusparannusten ohella absoluuttisten vähennysten aikaansaaminen on välttämätöntä.

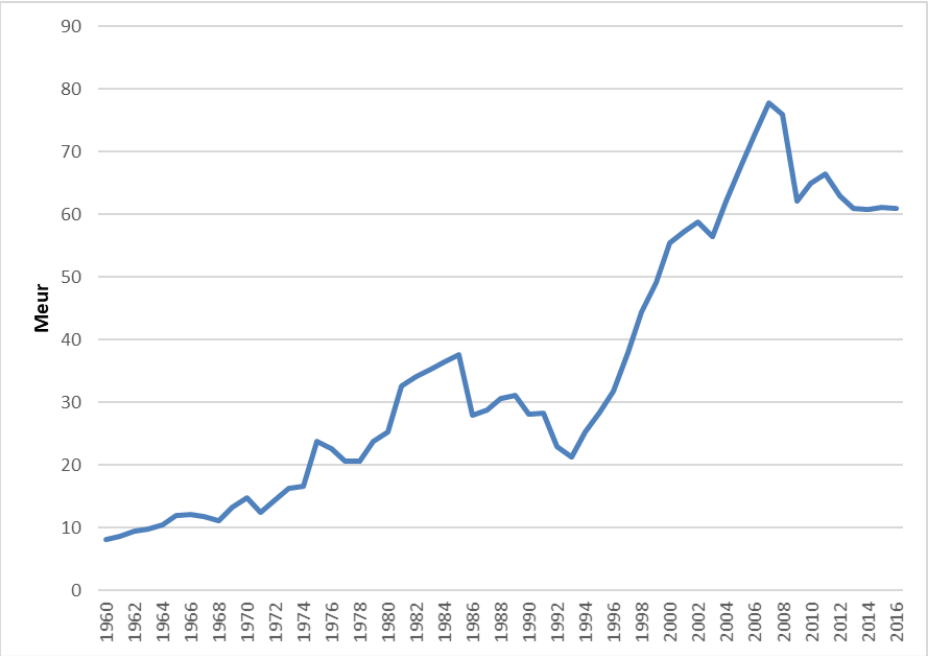
Suomen BKT -mittari ei edessä olevasta romahduksen vaarasta varoita koska sitä ei ole tähän edes suunniteltu ts. se ei huomioi nykyisen elämäntavan ja elintason edellytysten säilyttämistä. Koska BKT painotta ihmisen tekemään tuotantoa eivät myöskään ns. ympäristökorjatut kansantuote -mittarit (EDP1 ja EDP2) muuta merkittävästi kuvaa talouden kehityksestä. (ks. Kuvio 1)

Kuvio 1. Suomen BKT:n ja EDP-mittareiden kehitys 1960-2017 asukasta kohden vuoden 2010 hinnoin

Kansainvälinen tilastojen kehittäminen painottui 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa erilaisten BKT:ta korjaavien nettokansantuotemittareiden kehittämiseen. Viimein YK:n SEEA –käsikirja vuonna 1993 esitteli ympäristökorjatun kansantuotemittarin EDP:n (Environmentally adjusted Domestic Product), joka otti huomioon tärkeimmät muutokset luonnonvarojen arvoissa. Laajemmin ympäristövarojen muuttuminen on huomioitu Suomen Kestävän hyödyn mittarissa (SBM). (Ks. kuvio 2)

Kuvio 2. Suomen Sustainable Benefit Measure (SBM) 1960-2017 miljardia euroa reaalisin hinnoin

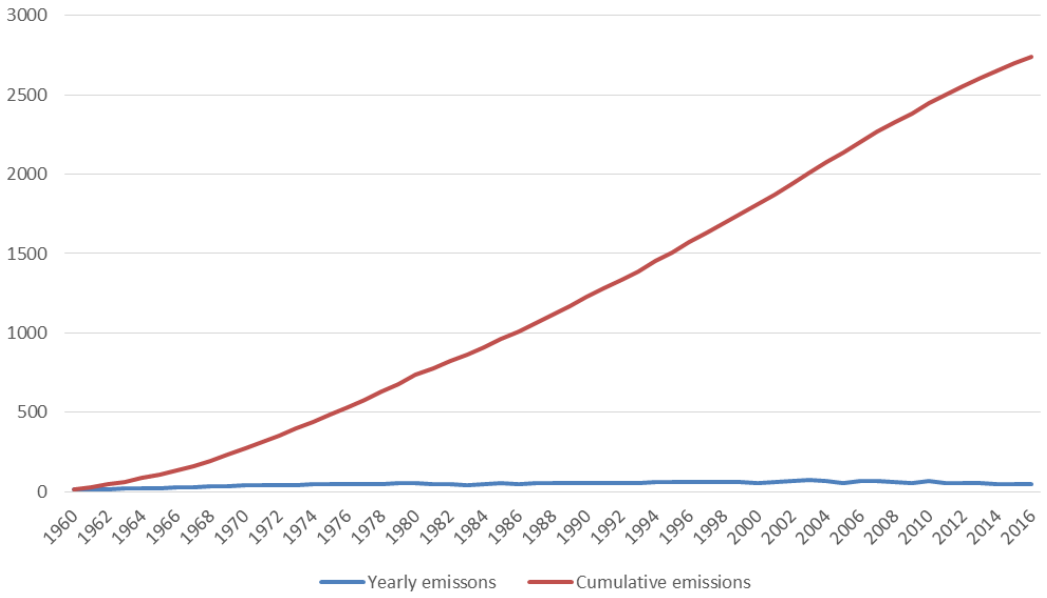

SBM -mittarin kehitys havainnollistaa ongelmaa, etteivät mitkään BKT:n laajentamis- tai korjaamisyritykset eivät juurikaan muuta kokonaiskuvaa talouden kehityksestä. Kestävään kehitykseen näkökulmasta BKT:n antamat signaalit ovat vääriä: mitä kestämättömämpää taloudellinen kehitys on, sitä nopeammin BKT lyhyellä aikavälillä kasvaa. Changin (2015, 413-414) mukaan ”se miten rakennamme talousmittarimme, vaikuttaa olennaisesti siihen, miten organisoimme talouselämää, millaista talouspolitiikkaa noudatamme ja millaista elämämme on. BKT ohjaa kulutusta väärään suuntaan eikä mittaa luotettavasti elintasoa rikkaissa maissa, joissa ylellisyyshyödykkeitä arvostetaan.”

Bruttokansantuotemittarin eräs merkittävä puute on keskittyminen vain yhtenä vuotena tapahtuviin toimiin. Aikaisempia toimia tai nykyisten toimien vaikutuksia mahdollisuuksiin luoda tuotantoa

tulevina vuosina ei huomioida. Ympäristövaikutukset ovat luonteeltaan kuitenkin pitkäkestoisia ja tänään ilmakehään päästetty hiilidioksidi varastoituu ilmakehään keskimäärin seuraavaksi 100 vuodeksi. Ympäristövaikutuksia arvioitaessa keskittyminen nykyisiin päästöihin johtaa siis harhaan. Vuosittaisia päästöjä tärkeämpiä ovat ympäristöön kumuloituvat päästöt (ks. kuvio 3)

Kuvio 3. Suomen vuosittaiset ja kumulatiiviset hiilidioksidipäätöt (CO2) vuosina 1960-2017

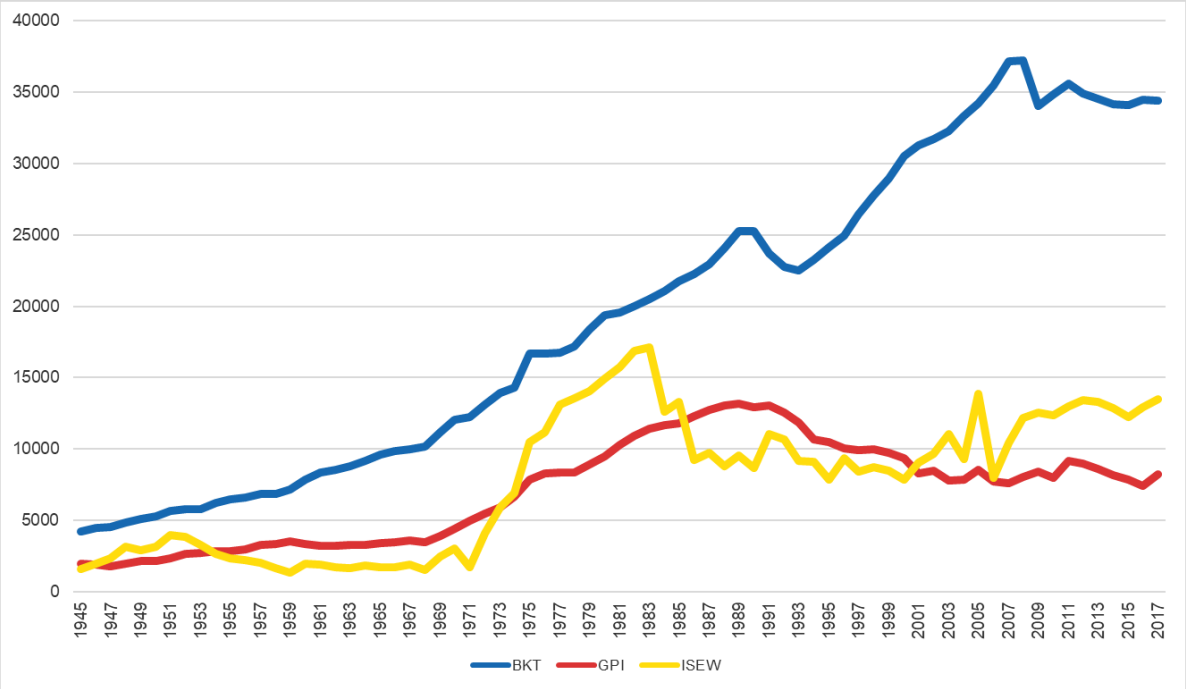

BKT -mittarin mukaan luonnonvarojen säästeliäs käyttö ei myöskään ole kannattavaa. Jälkiteollisessa ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia korostavassa yhteiskunnassa BKT:n käyttö hyvinvoinnin ja elämänlaadun mittarina ei ole perusteltua. Hyvinvoinnin ja onnellisuuden kasvuun tarvitaan muitakin tekijöitä kuin taloustieteen näkökulmassa korostuva kulutuksen kautta tapahtuva tarpeiden tyydytys ja tuotannon kasvu. Hyvinvoinnin mittaamisessa olennaista on huomioida hyvinvointia tulevaisuudessa tuottavien tekijöiden säilyttäminen. Taloustieteessä kestävää kehitystä on lähestytty ulottamalla hyvinvoinnin käsite koskemaan taloudellisen kestävyyden tuotantokeskeistä, yhteiskunnallisen kestävyyden ihmiskeskeistä ja ympäristön kestävyyden ekologista näkökulmaa. Kestävän hyvinvoinnin mittaamisessa tulisi siis huomioida joukko tekijöitä, jotka eivät sisälly BKT:eseen.

3.2 Suomen GPI ja ISEW -mittarien kehitys

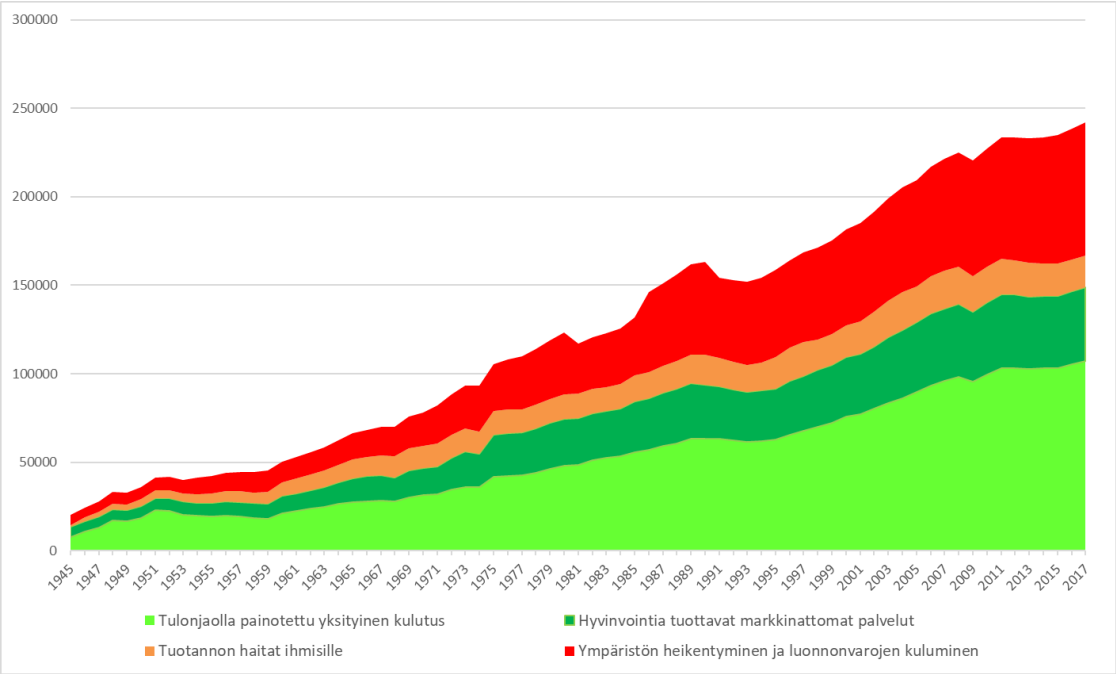
BKT:n rinnalle ja sitä korvaamaan on kehitetty useita hyvinvointia seuraavia mittareita ja indikaattoreita. Ne suuntaavat huomion tuotannosta kuluttajan kokeman hyvinvoinnin mittaamiseen. Eräitä suosituimpia näistä vaihtoehtoisista mittareista ovat Kestävän taloudellisen kehityksen indikaattori (Index of Sustainable Economic Welfare, ISEW) ja Aidon kehityksen indikaattori (Genuine Progress Indicator, GPI). Suomessa talouden vaihtoehtoisia mittareita ovat tutkineet mm. Jukka Hoffrén ja Hanna-Kaisa Rättö. Hoffrén mittasi ISEW-mittarin avulla väitöskirjassaan Measuring the Eco-efficiency of Welfare Generation in a National Economy (2001) Suomen hyvinvoinnin kehitystä vuosina 1960-2001 (ks. Hoffrén 2001, 108). Vuonna 2008 Rättö laski puolestaan pro gradu -tutkielmaansa varten GPI-mittarilla vastaavan aikasarjan Suomelle ajalle 1960-2007 (ks. Rättö 2009). Näiden tutkimusten jälkeen mittareita on edelleen päivitetty ja kehitetty. Suomessa BKT:n kasvu on ollut nopeaa ja jatkuvaa, mutta GPI:n ja ISEW:in mukaan suomalaisten hyvinvointi ei juuri ole kasvanut sitten 1980-luvun puolivälin tuotannon kasvusta huolimatta (ks. Kuvio 4).

Kuvio 4. Suomen BKT:n, GPI:n ja ISEW:in kehitys vuosina 1945–2017 asukasta kohti vuoden 2010 hinnoin

Suomen GPI kasvoi aina vuoteen 1989 saakka, minkä jälkeen se on kääntynyt laskuun, joka on jatkunut aina näihin vuosiin asti. GPI:n antama kuva hyvinvoinnin kehityksestä ja tulevaisuudesta Suomessa onkin hyvin huolestuttava. Suomen ISEW kasvoi aina vuoteen 1983 saakka, minkä jälkeen se on kääntynyt laskuun, joka on jatkunut aina näihin vuosiin asti. ISEW:in antama kuva hyvinvoinnin kehityksestä ja tulevaisuudesta Suomessa ei myöskään ole kovinkaan lupaava: hyvinvoinnin kehitys näyttää viime vuosina polkeneen paikoillaan. Kuviossa 5 on esitetty Suomen GPI:n pääkomponenttien kehitys vuosina 1945-2017.

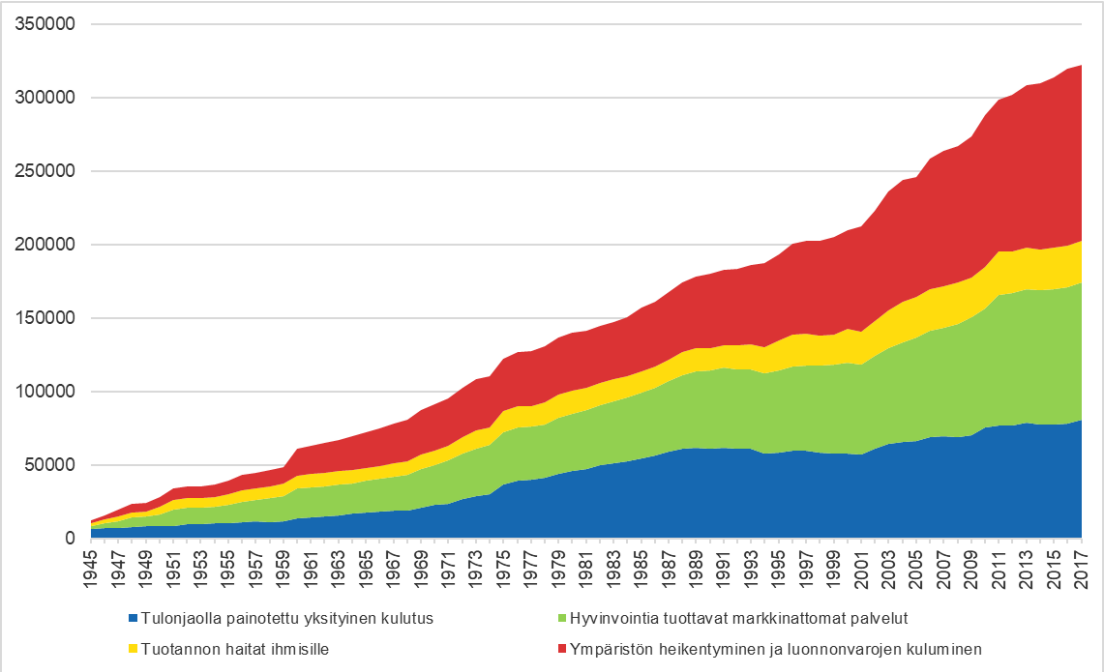
Kuvio 5. Suomen ISEW:in pääkomponenttien kehitys vuosina 1945–2017 asukasta kohti vuoden 2010 hinnoin

Vaikka positiivisten tekijöiden, tulonjaolla painotetun yksityisen kulutuksen ja muiden hyvinvointia tuottavien markkinattomien palveluiden, arvo on kasvanut jatkuvasti, on negatiivisten, etenkin luonnonvarojen kulumisen ja ympäristön laadun heikentymisen, tekijöiden arvo syönyt parannusten arvot. Vielä selvemmin luonnonvarojen kulumisen ja ympäristön laadun heikentyminen on nähtävissä Suomen GPI:n komponenttien kehityksessä. GPI huomioi nämä tekijät huomattavasti suuremmalla painoarvolla.

Kuviossa 6 on esitetty Suomen GPI:n pääkomponenttien kehitys vuosina 1945-2017.

Kuvio 6. Suomen GPI:n pääkomponenttien kehitys vuosina 1945–2017 asukasta kohti vuoden 2010 hinnoin

Kummankin mittarin hyvinvointia tuottavat komponentit ovat tarkastelujaksolla kasvaneet, vaikka tulonjaolla painotettu yksityinen kulutuksen kasvu taittui 1990-luvun alussa ja uudelleen sama taso saavutettiin vasta 2000-luvun alussa. Hyvinvointia tuottavien ns. markkinoimattomien palvelujen arvo on sitä vastoin kasvanut voimakkaasti. Tuotannon suorat haitat ihmisten hyvinvoinnille on pystytty pitämään pieninä ympäristöpolitiikan toimenpitein. Sen sijaan talouden tuottamat epäsuorat haitat, ympäristön heikentyminen ja luonnonvarojen kuluminen ovat kasvaneet huolestuttavasti etenkin 1990-luvun puolivälin jälkeen.

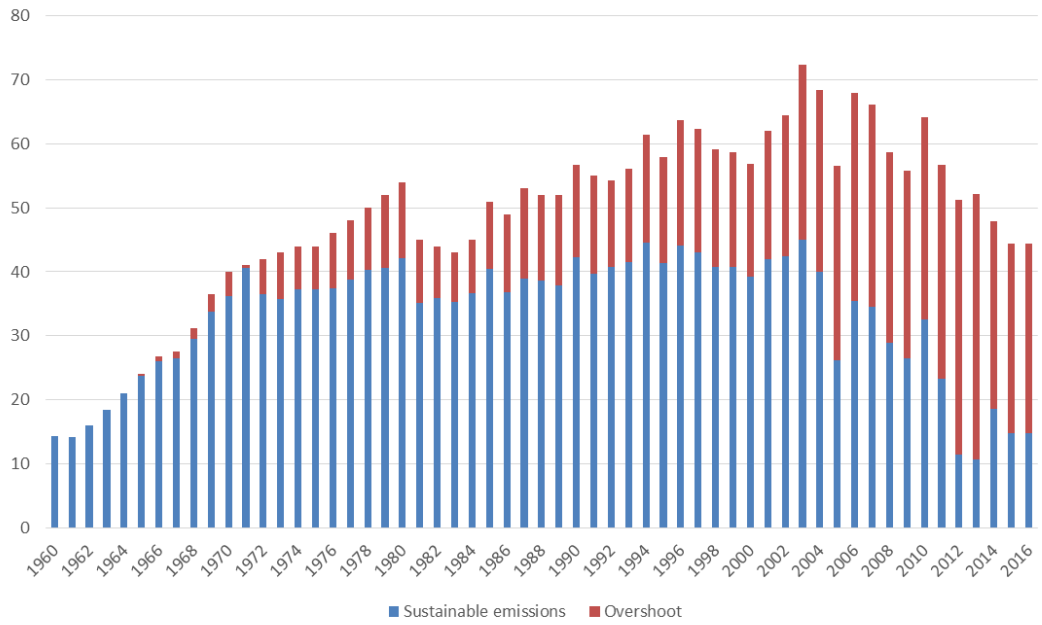
3.3 Kumuloituvien ympäristövaikutusten huomioiminen

GPI -mittarin mukaan ihmisten taloudellisen hyvinvoinnin eli käytettävissä olevien kulutusmahdollisuuksien lisääminen on tavoiteltava päämäärä, samoin kansantalouden tasapainosta huolehtiminen ja esim. työttömyyden alentaminen. Merkittävimmät mittarin asettamat uudet päämäärät liittyvät tuotannon aiheuttamien ulkoisvaikutusten määrän pienentämiseen. Kun tuotannon ja kulutuksen sivutuotteita, kuten saasteita ja melua, voidaan ilmaista rahamääräisinä, pystytään niiden merkitys todennäköisesti huomioimaan tehokkaammin. GPI korostaa luontoon kasautuvien ja pitkävaikutteisten ympäristövaikutusten merkitystä ja ohjaa ottamaan huomioon paitsi kestävän

kehityksen vaatimukset ja tulevien sukupolvien mahdollisuudet hyvinvointiin. Näin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa voitaisiin pyrkiä tuottamaan kulutus- ja toimintamahdollisuudet mahdollisimman ekotehokkaasti.

Merkittävimmät GPI:hin sisältyvät pyrkimykset liittyvät tuotannon ulkoisvaikutuksien mittaamiseen. Kun tuotannon ja kulutuksen ulkoisvaikutuksia, kuten saasteita ja melua, voidaan mitata rahamääräisinä, pystytään niiden vaikutukset hyvinvoinnin vähentymiseen arvioimaan yhteismitallisesti. GPI korostaa luontoon kasautuvien ja pitkävaikutteisten ympäristövaikutusten merkitystä ja ohjaa ottamaan huomioon paitsi kestävän kehityksen vaatimukset ja tulevien sukupolvien mahdollisuudet hyvinvointiin. GPI:ssä Suomen hiilidioksidipäästöt jaetaan kestävällä tasolla oleviin ja maapallon planetaariset rajat ylittäviin (kuvio 7).

Kuvio 7. Suomen hiilidioksidipäästöjen kestävyys 1960-2017

Maapallon väestömäärän kasvaessa ja hiilidioksidipäästöjen kasvaessa Suomen suhteellisen päästöosuus pienenee ja tulisi vähentää vastaavasti. Tavoitteena on tällöin hyvinvoinnin maksimointi mahdollisimman pienin panoksin, mikä vaatii tuotantoprosessien ja resurssien käytön tehostamista. Tavoitteen seurantaan tarvitaan uudenlaisia mittareita ja indikaattoreita. Mittareiden tulee tehdä näkyväksi ja määrämitallisiksi ne toimet, jotka aidosti parantavat elämäämme ja toisaalta ne asiat, joista taas haluaisimme vähitellen eroon. Näin mittari ohjaa talouden tuottamaan mahdollisimman

paljon hyvinvointia. GPI vahvistaa ajattelumallia, jonka mukaan talouskasvu ei suinkaan ole ainoa ja riittävä hyvinvoinnin edellytys. Se suuntaa päätöksentekijöiden ja asiantuntijoiden huomion uusille alueille ja tehostaa päätöksentekoa ja resurssien käyttöä.

Hyvinvoinnin maksimointi mahdollisimman pienin panoksin vaatii tuotantoprosessien ja resurssien käytön tehostamista. Tavoitteen tarvitaan uudenlaisia mittareita ja indikaattoreita. Mittareiden tulee tehdä näkyväksi ja määrämitallisiksi ne toimet, jotka aidosti parantavat elämäämme ja toisaalta ne asiat, joista taas haluaisimme vähitellen eroon. Näin mittari ohjaa talouden tuottamaan mahdollisimman paljon hyvinvointia. GPI vahvistaa ajattelumallia, jonka mukaan talouskasvu ei suinkaan ole ainoa ja riittävä hyvinvoinnin edellytys. Se suuntaa päätöksentekijöiden ja asiantuntijoiden huomion uusille alueille ja tehostaa päätöksentekoa ja resurssien käyttöä.

4. Suomen alueellisen hyvinvoinnin kehitys 1960-2017

4.1 Maakuntien hyvinvointimittareiden laskenta

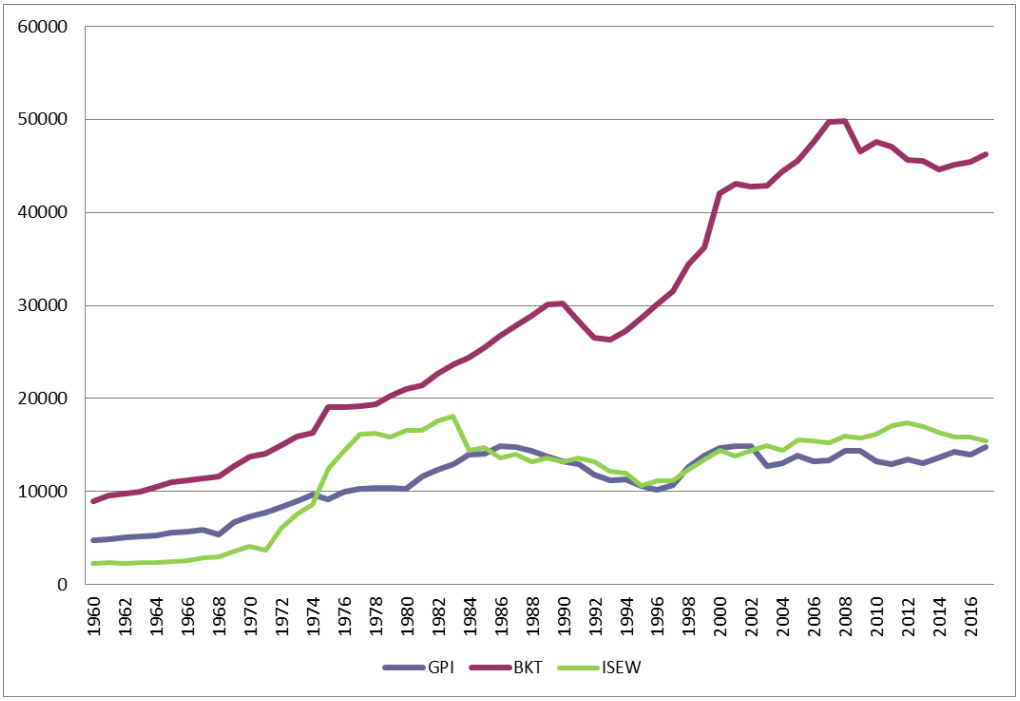
Kansallisvaltion lisäksi GPI ja ISEW -mittarit on mahdollista laskea myös alueellisesti ja paikallisesti. Suomen kaikille maakunnille on laskettu GPI -aikasarjat ensimmäisen vuosina 2009-2013 (Hoffrén & Vatanen 2014). Tätä selvitystä varten aikasarjat on uudistettu ja päivitetty sekä lisäksi on laskettu ISEW -aikasarjat kaikille maakunnille. Alueellisten GPI -tarkastelujen avulla tuotetaan tietoa paikallisella tasolla merkittävimmistä taloudelliseen hyvinvointiin ja ekologiseen kestävyyteen vaikuttavista seikoista. Kestävän kehityksen kannalta kriittisimpien tekijöiden tunnistaminen auttaa myös aluetalouden menestymisen edistämisessä ja politiikan tavoitteiden asettamisessa.

4.2 Maakuntien hyvinvointimittareiden kehitys

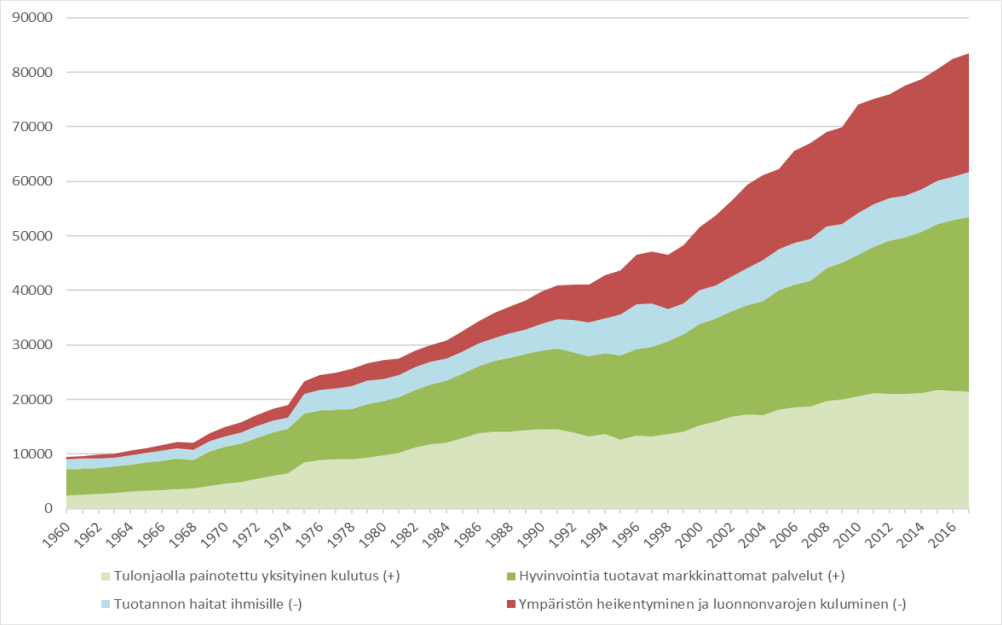
4.2.1 Uudenmaan hyvinvointimittareiden kehitys

Uudellamaalla BKT on kasvanut koko tarkasteluajanjakson 1960-2017. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun lopulla ja sen jälkeen kehitys on polkenut paikallaan (kt. Kuvio 8). Etenkin luonnon heikentyminen on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 9).

Kuvio 8. Uudenmaan GPI:n ja ISEW:in kehitys vuosina 1960-2017

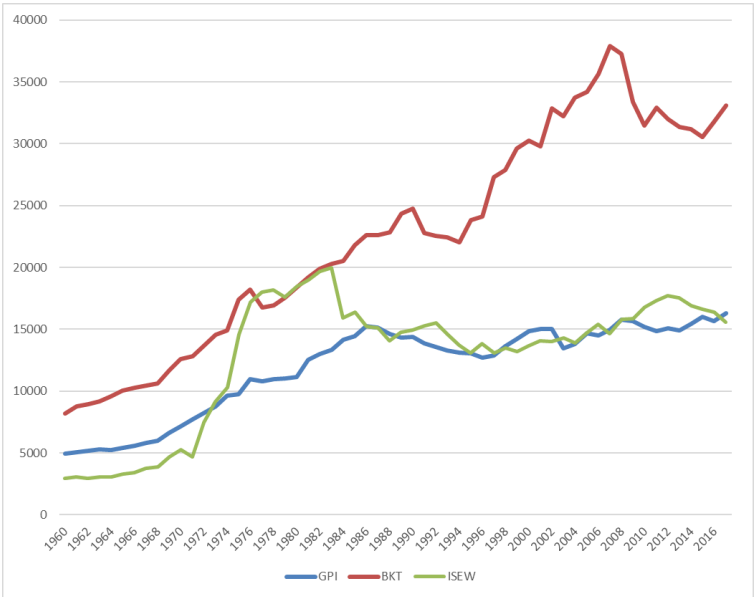
Kuvio 9. Uudenmaan GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

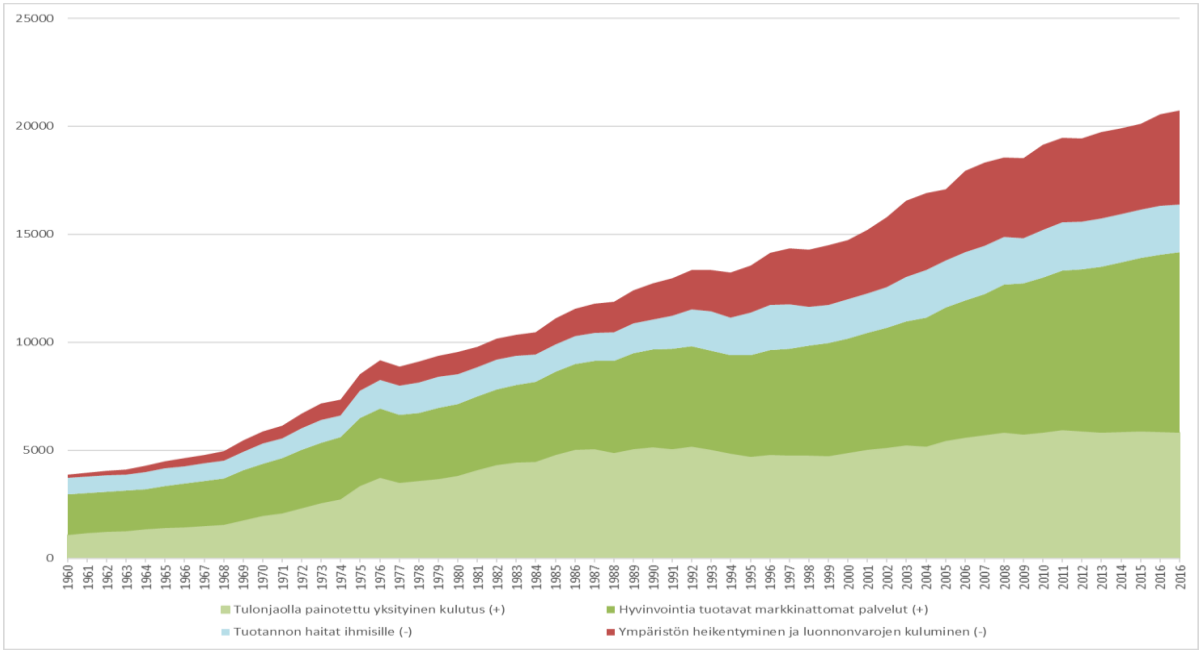
4.2.2 Varsinais-Suomen hyvinvointimittareiden kehitys

Varsinais-Suomessa BKT on kasvanut voimakkaasti tarkasteluajanjaksolla kunnes se kääntyi laskuun vuonna 2008. GPI:n kasvu taittui jo 1980-luvun lopulla ja sen jälkeen kehitys on polkenut paikallaan (kt. Kuvio 10). Tuotettujen haittojen ja luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 11).

Kuvio 10. Varsinais-Suomen GPI ja BKT per capita 1960-2017

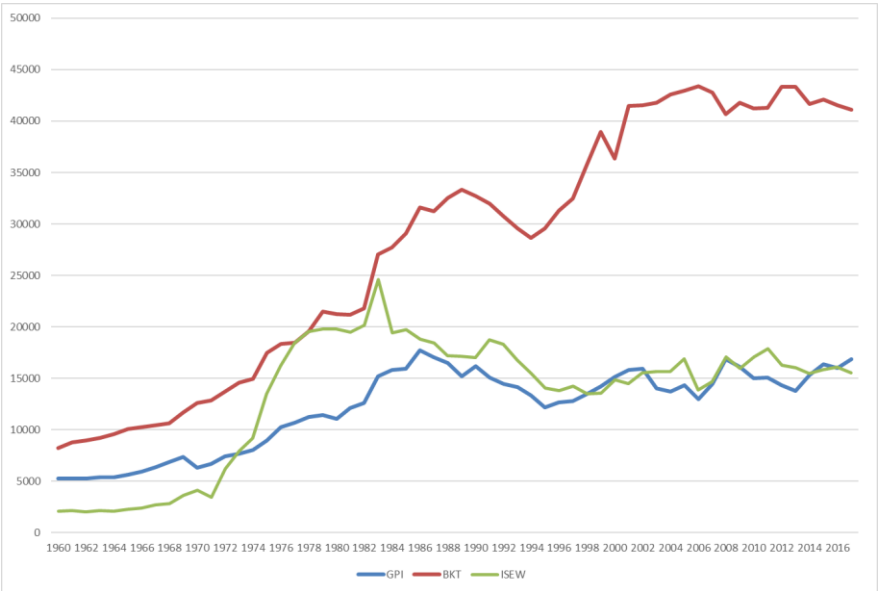
Kuvio 11. Varsinais-Suomen GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

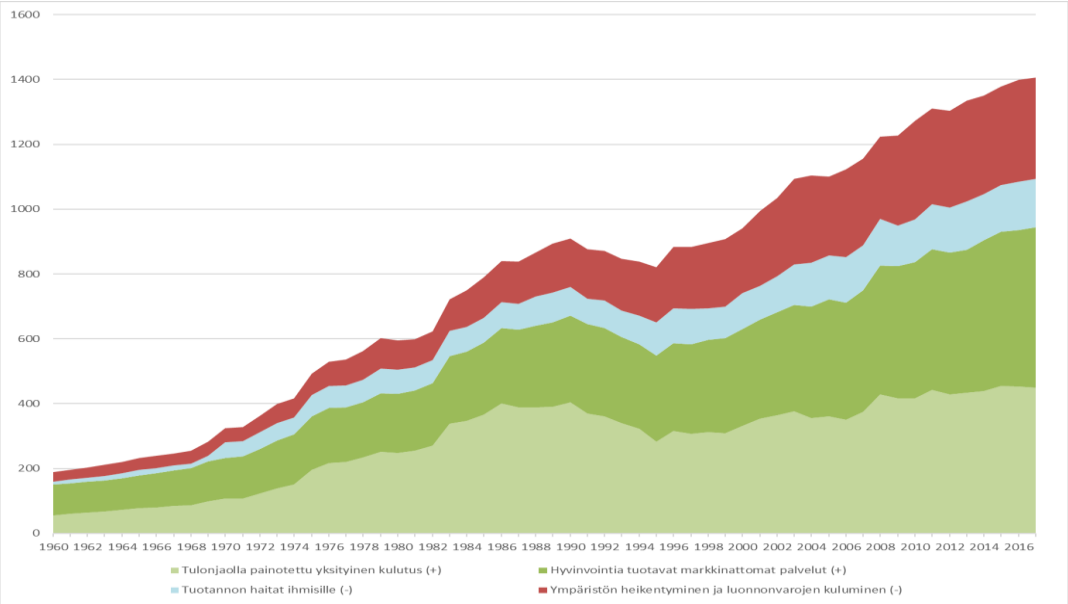
4.2.3 Ahvenanmaan hyvinvointimittareiden kehitys

Ahvenanmaalla BKT on kasvoi aluksi voimakkaasti, mutta kasvu taittui 2000-luvun alussa. Vuoden 2008 jälkeen BKT on kääntynyt laskuun. GPI:n kasvu taittui jo 1980-luvun lopulla ja sen jälkeen kehitys on lievästi laskevaa (kt. Kuvio 12). Etenkin luonnon heikentyminen on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 13).

Kuvio 12. Ahvenanmaan GPI:n ja ISEW:in kehitys vuosina 1960-2017

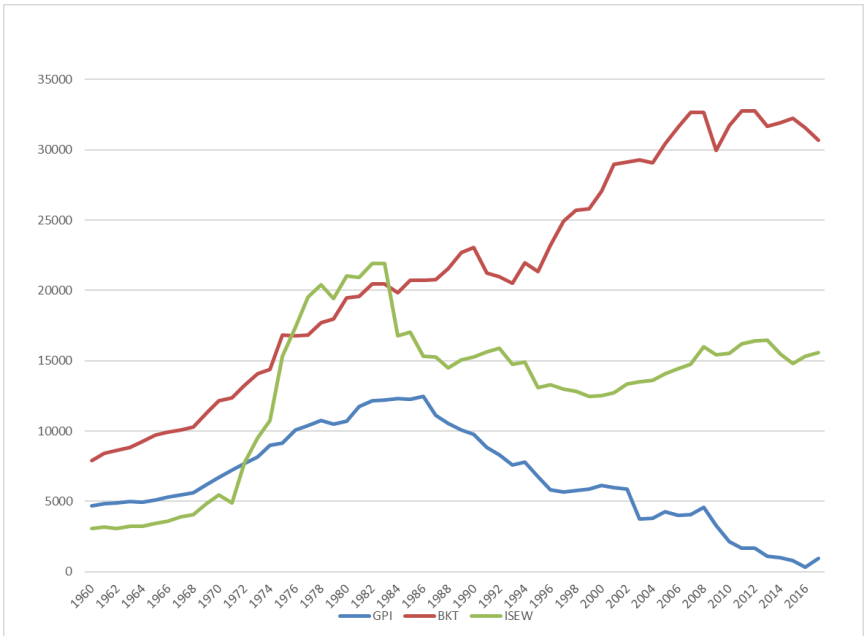
Kuvio 13. Ahvenanmaan GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

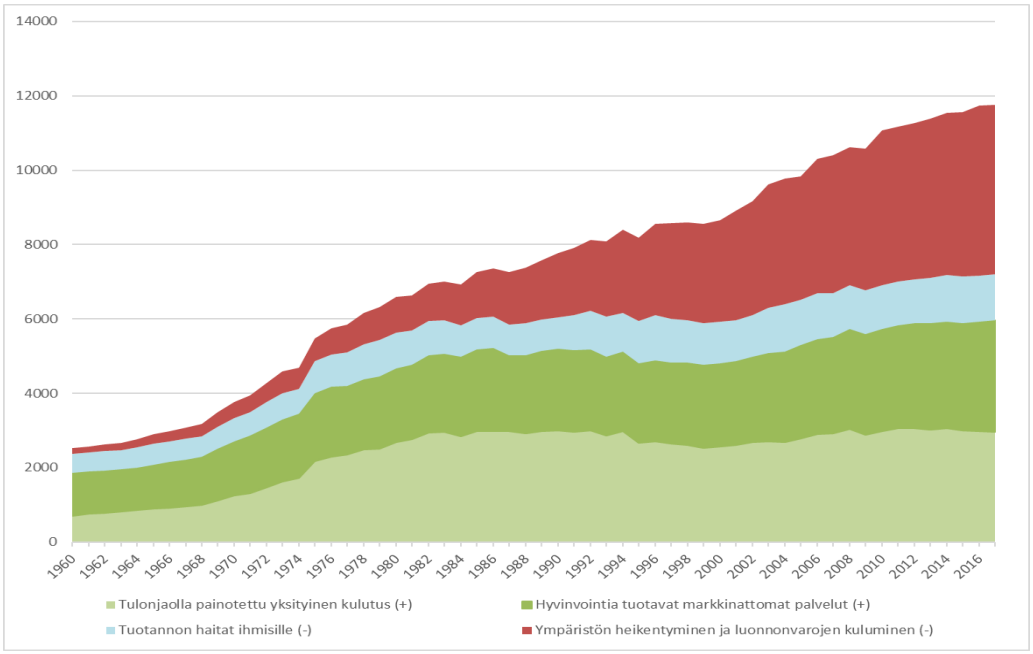
4.2.4 Satakunnan hyvinvointimittareiden kehitys

Satakunnassa BKT on kasvanut lähes koko tarkastelu-ajanjakson 1960-2017, joskin vuodesta 2008 kehitys näyttää tasaantuneen. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun puolessavälissä ja sen jälkeen kehitys on ollut laskevaa (kt. Kuvio 14). Etenkin luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 15).

Kuvio 14. Satakunnan GPI:n ja ISEW:in kehitys1960-2017

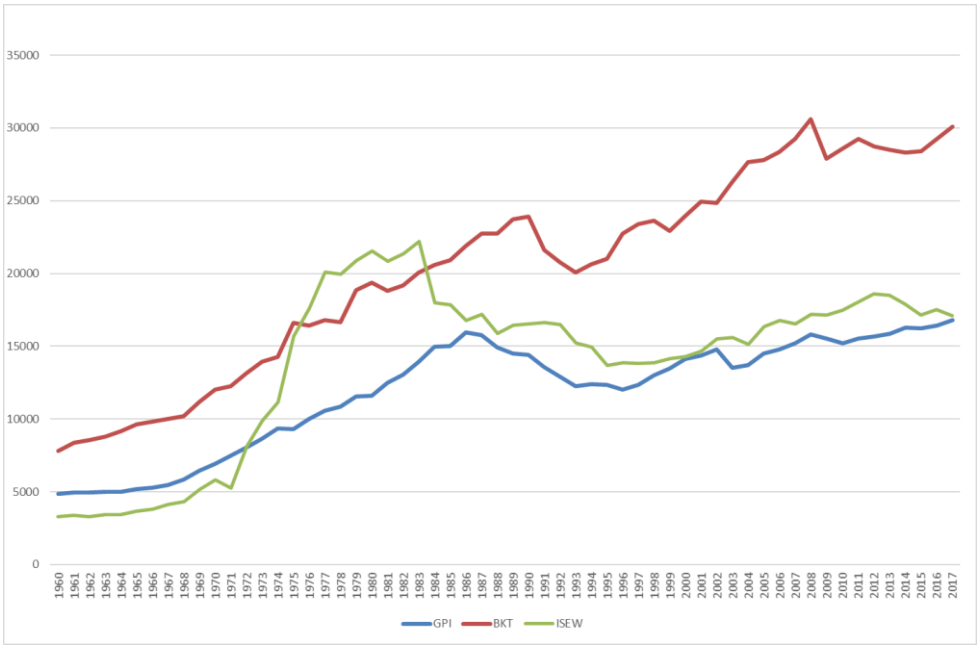
Kuvio 15. Satakunnan GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

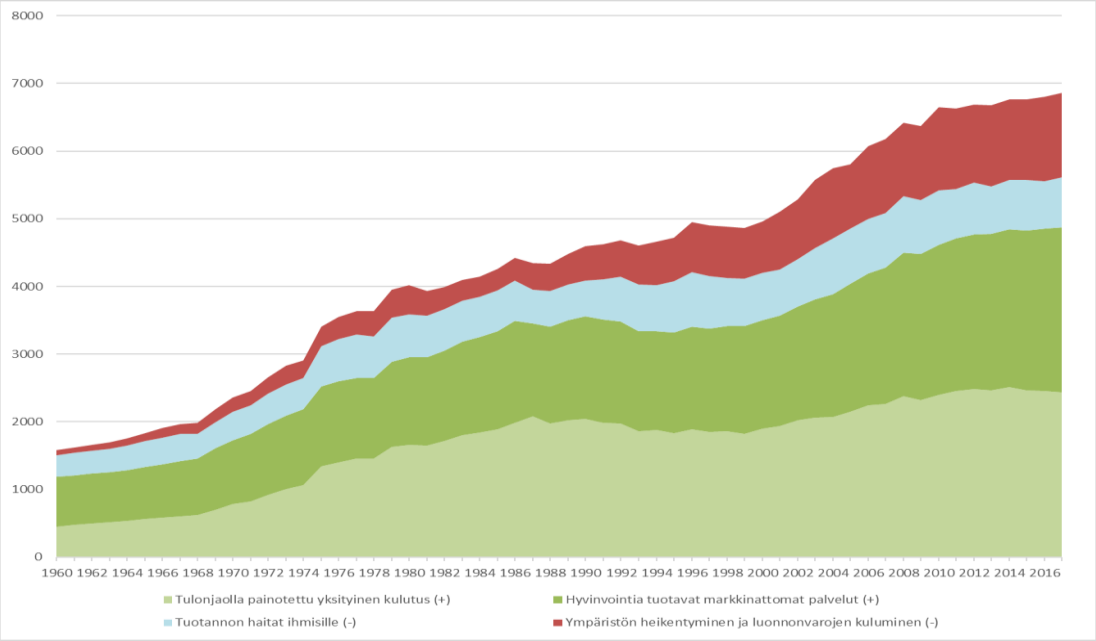
4.2.5 Kanta-Hämeen hyvinvointimittareiden kehitys

Kanta-Hämeessä BKT on kasvanut koko tarkasteluajanjakson 1960-2017 aivan viime vuosia lukuunottamatta. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun lopulla ja sen jälkeen kehitys on polkenut paikallaan (kt. Kuvio 16). Etenkin luonnon heikentyminen on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 17).

Kuvio 16. Kanta-Hämeen GPI:n ja ISEW:in kehitys 1960-2017

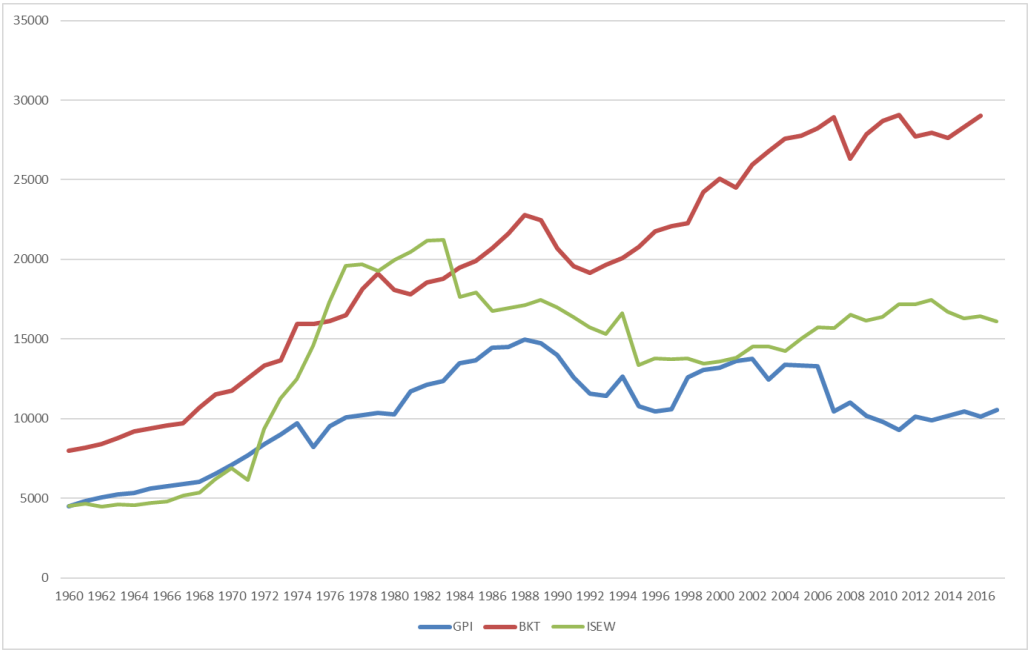
Kuvio 17. Kanta-Hämeen GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

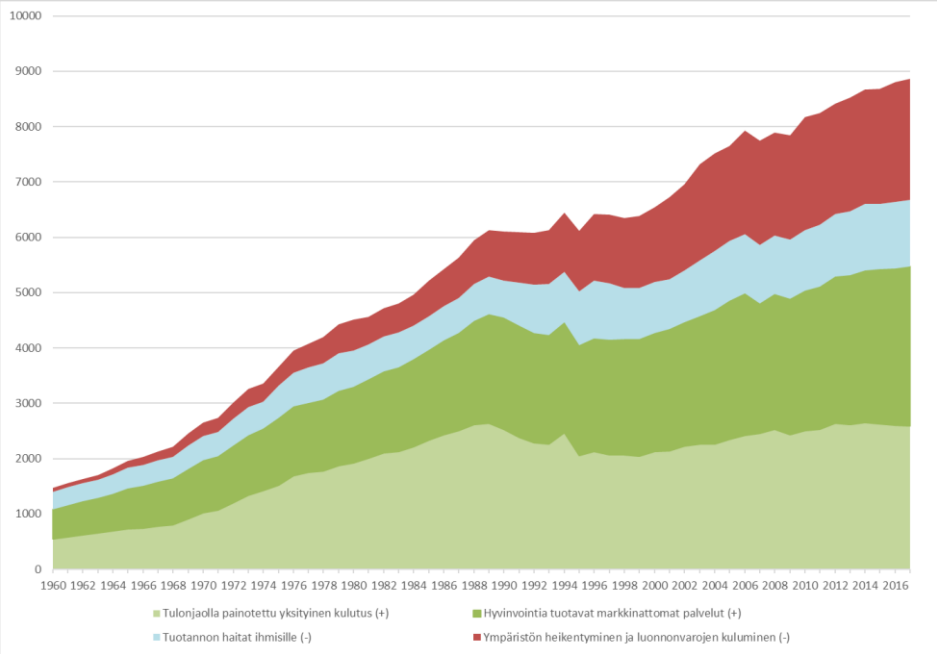
4.2.6 Päijät-Hämeen hyvinvointimittareiden kehitys

Päijät-Hämeessä BKT on kasvanut koko tarkasteluajanjakson 1960-2017 aivan viime vuosia lukuunottamatta. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun lopulla ja sen jälkeen kehitys on polkenut paikallaan (kt. Kuvio 18). Etenkin luonnon heikentyminen on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 19).

Kuvio 18. Päijät-Hämeen GPI:n ja ISEW:in kehitys 1960-2017

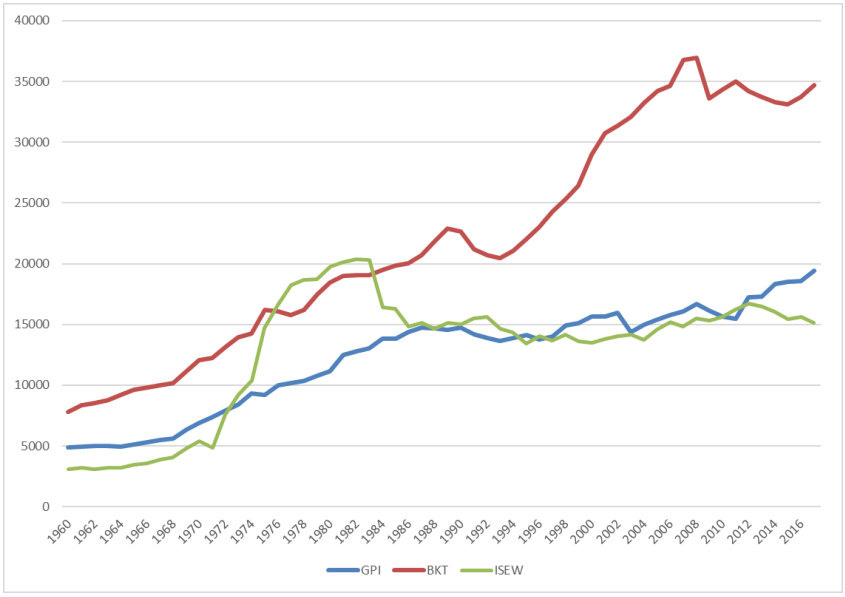
Kuvio 19. Päijät-Hämeen GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

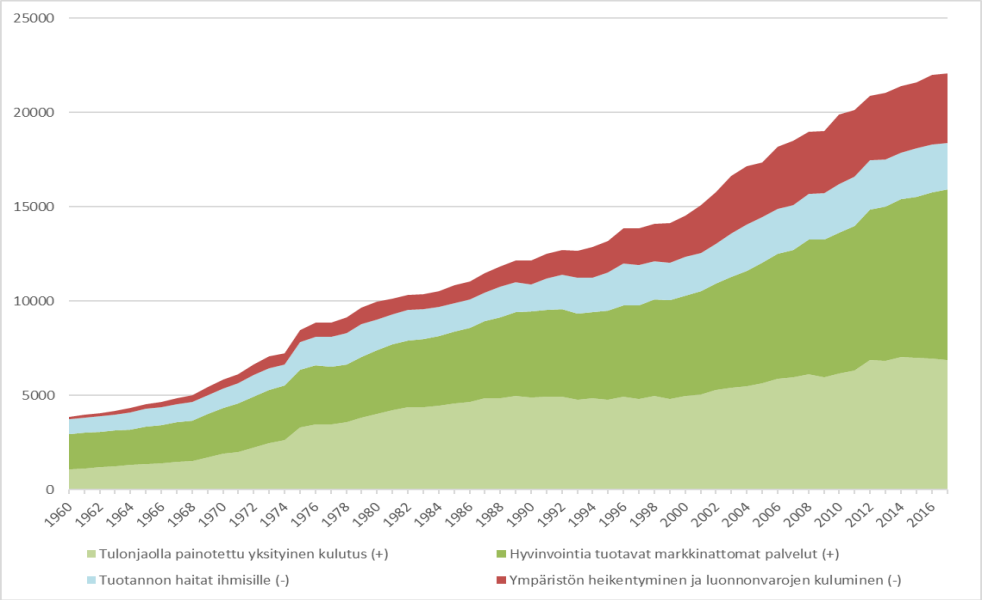
4.2.7 Pirkanmaan hyvinvointimittareiden kehitys

Pirkanmaalla BKT on kasvanut koko tarkasteluajanjakson lopulle. Vuonna 2008 BKT kääntyi laskuun. GPI:n voimakkain kasvu taittui 1980-luvun lopulla ja sen jälkeen kehitys on polkenut paikallaan ja aivan viime vuosina GPI on hieman kasvanut (kt. Kuvio 20). Etenkin luonnon heikentyminen on kasvanut merkittävästi 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 21).

Kuvio 20. Pirkanmaan GPI:n ja ISEW:in kehitys 1960-2017

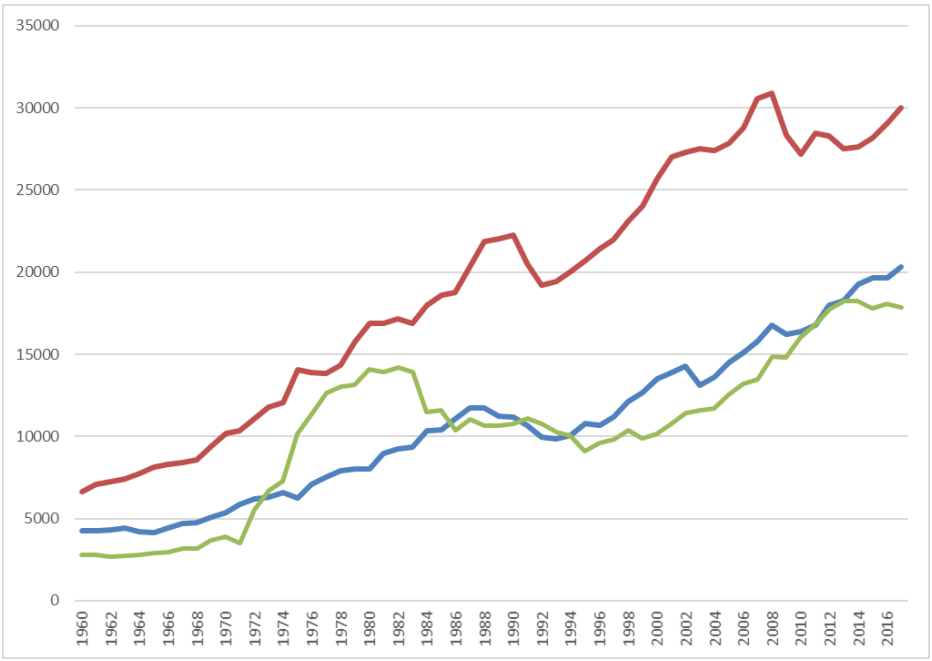
Kuvio 21. Pirkanmaan GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

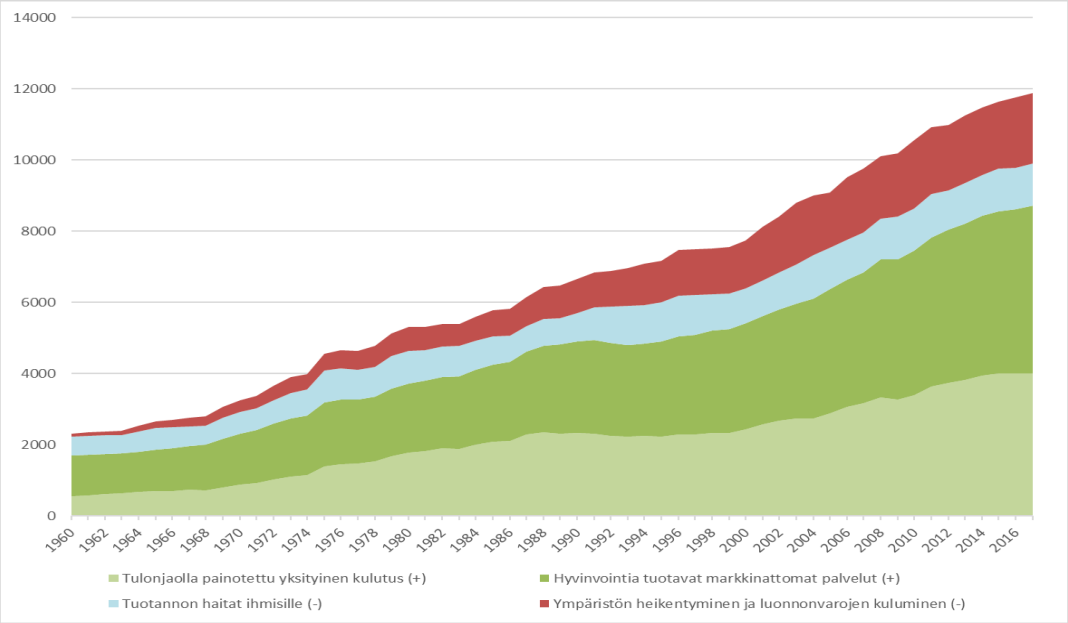
4.2.8 Keski-Suomen hyvinvointimittareiden kehitys

Keski-Suomessa BKT on kasvanut koko tarkasteluajanjakson lopulle. Vuonna 2008 BKT kääntyi laskuun. GPI:n kasvu notkahti 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa. Sen jälkeen GPI on jatkanut voimakasta kasvua (kt. Kuvio 22). Yksityisen, tulonjaolla painotetun kulutuksen kasvu sekä hyvinvointia tuottavien markkinattomien palvelujen arvo ovat Keski-Suomessa riittäneet kattamaan luonnon heikentymisen taloudellisen arvon (kt. Kuvio 23).

Kuvio 22. Keski-Suomen GPI:n ja ISEW:in kehitys1960-2017

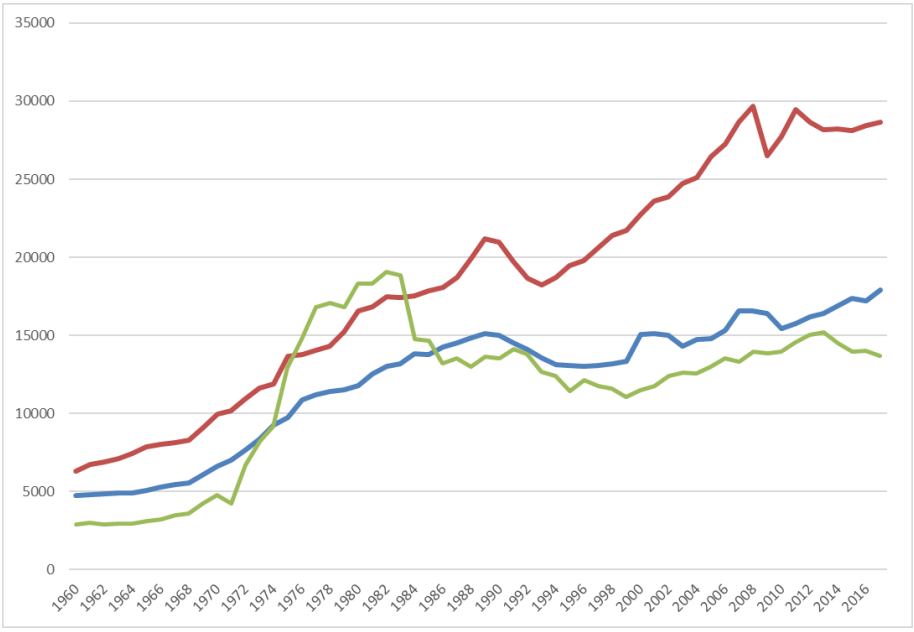
Kuvio 23. Keski-Suomen GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

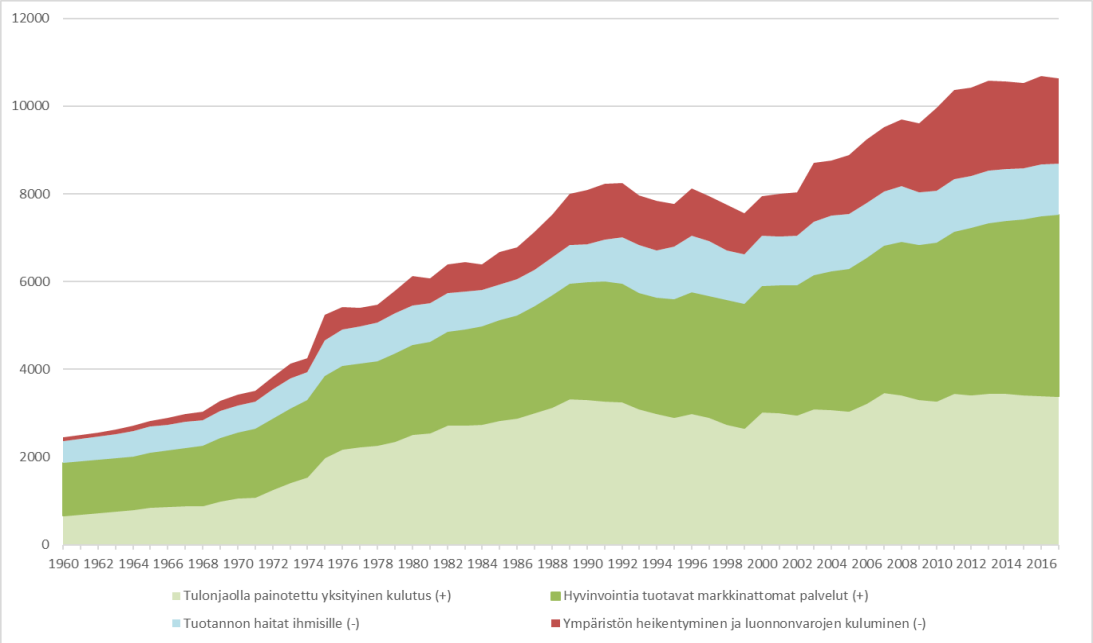
4.2.9 Pohjois-Savon hyvinvointimittareiden kehitys

Pohjois-Savossa BKT on kasvanut lähes koko tarkasteluajanjakson 1960-2017. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun puolessavälissä ja sen jälkeen kehitys on ollut tasaista (kt. Kuvio 24). Etenkin luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 25).

Kuvio 24. Pohjois-Savon GPI:n ja ISEW:in kehitys1960-2017

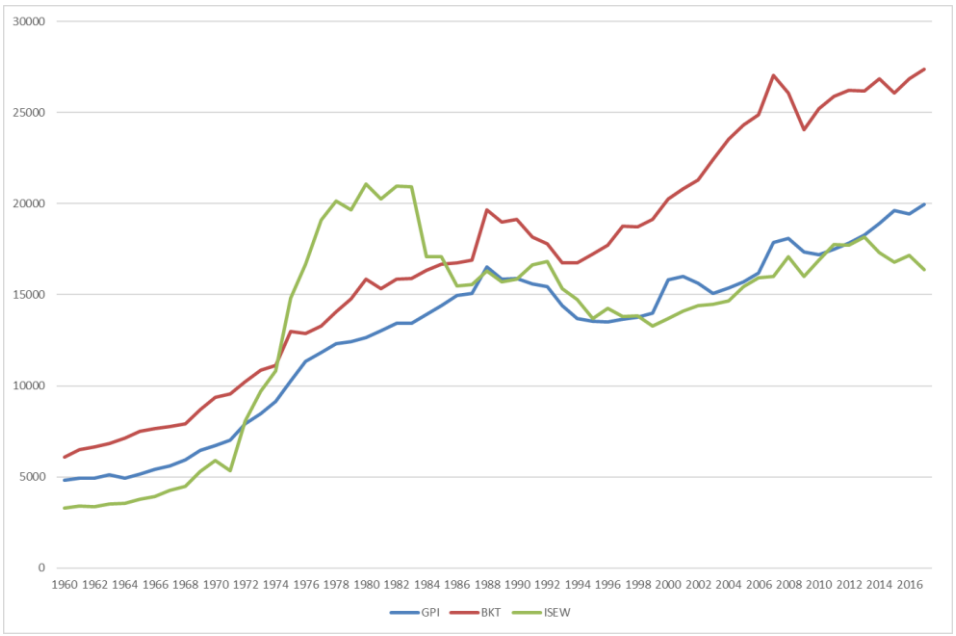
Kuvio 25. Pohjois-Savon GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

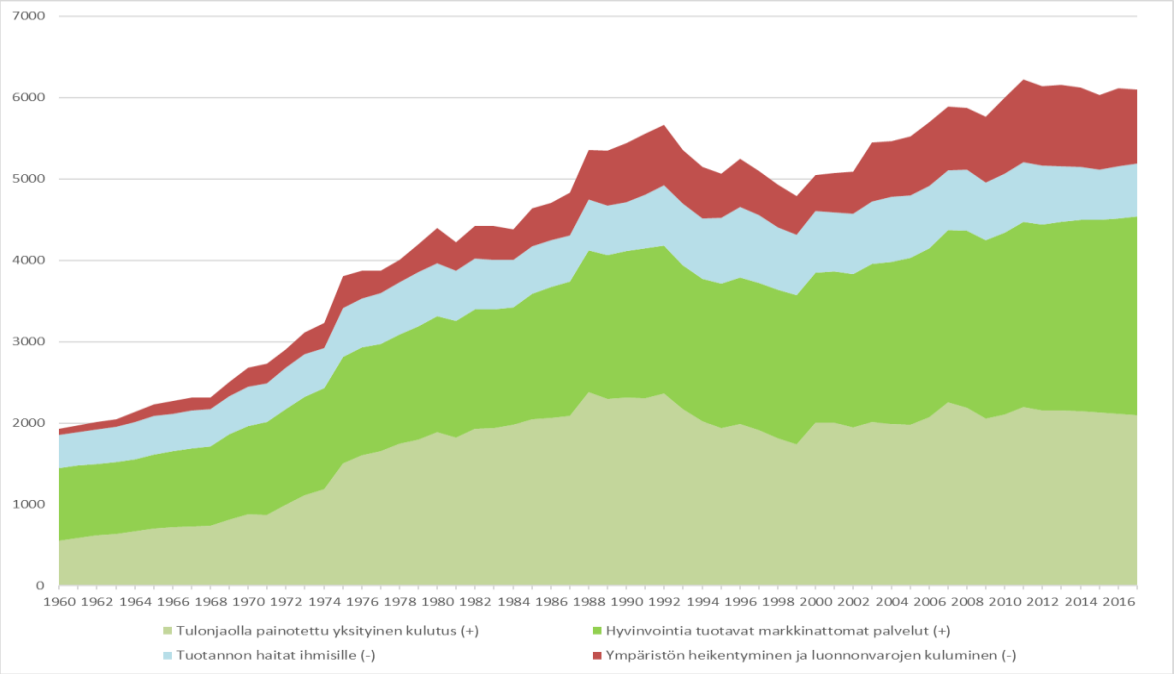
4.2.10 Etelä-Savon hyvinvointimittareiden kehitys

Etelä-Savossa BKT on kasvanut lähes koko tarkasteluajanjakson 1960-2017. GPI:n kasvu taittui laskuun 1980-luvun puolessavälissä, mutta 2000-luvun alusta GPI on ollut hienoisessa nousussa (kt. Kuvio 26). Luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut 2000-luvulla myös Etelä-Savossa. (kt. Kuvio 27).

Kuvio 26. Etelä-Savon GPI:n ja ISEW:in kehitys1960-2017

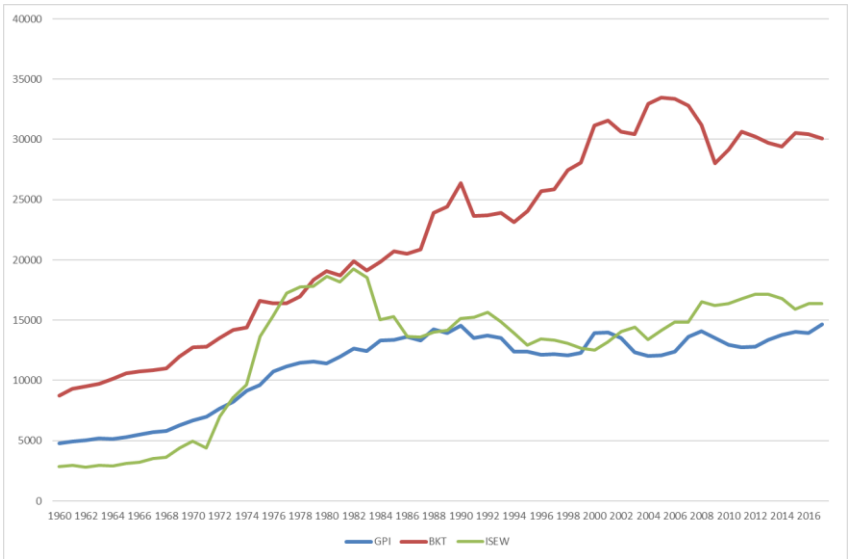
Kuvio 27. Etelä-Savon GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

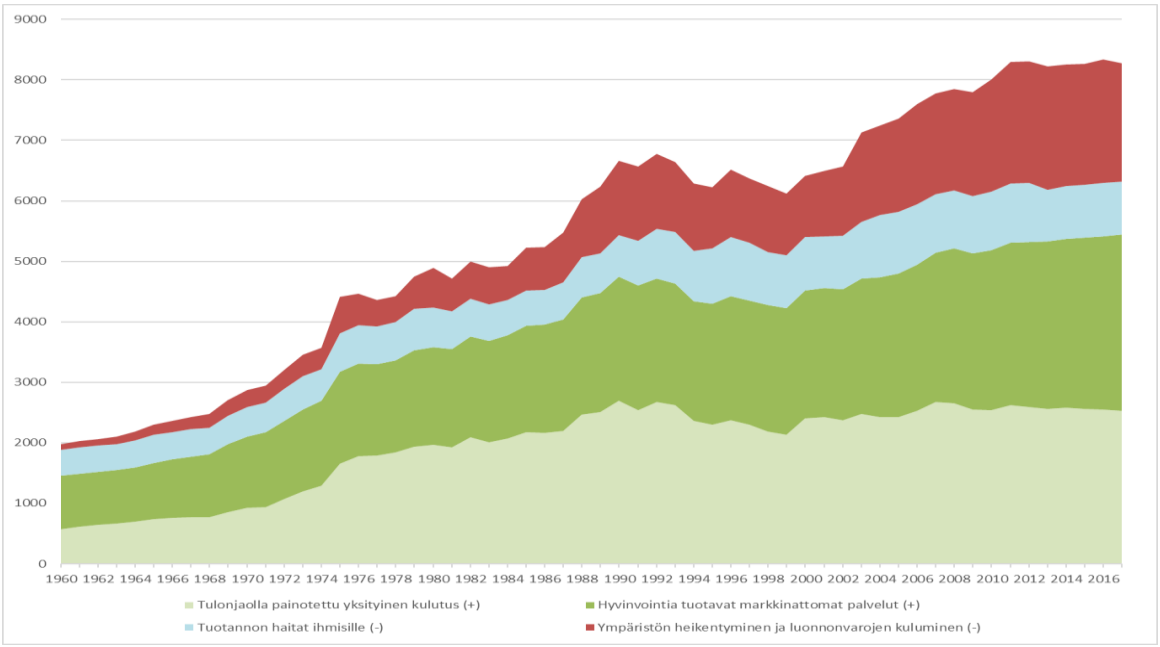
4.2.11 Kymenlaakson hyvinvointimittareiden kehitys

Kymenlaaksossa BKT on kasvanut aina 2000 –luvun puoliväliin, jonka jälkeen BKT kääntyi laskuun. Kymenlaakson GPI:n kasvu taittui 1980-luvun puolessavälissä ja sen jälkeen kehitys on ollut jyrkästi laskevaa. 2000-luvun loppupuolella GPI putosi jo negatiiviseksi. (kt. Kuvio 28). Etenkin luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut todella nopeasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 29).

Kuvio 28. Kymenlaakson GPI:n ja ISEW:in kehitys1960-2017

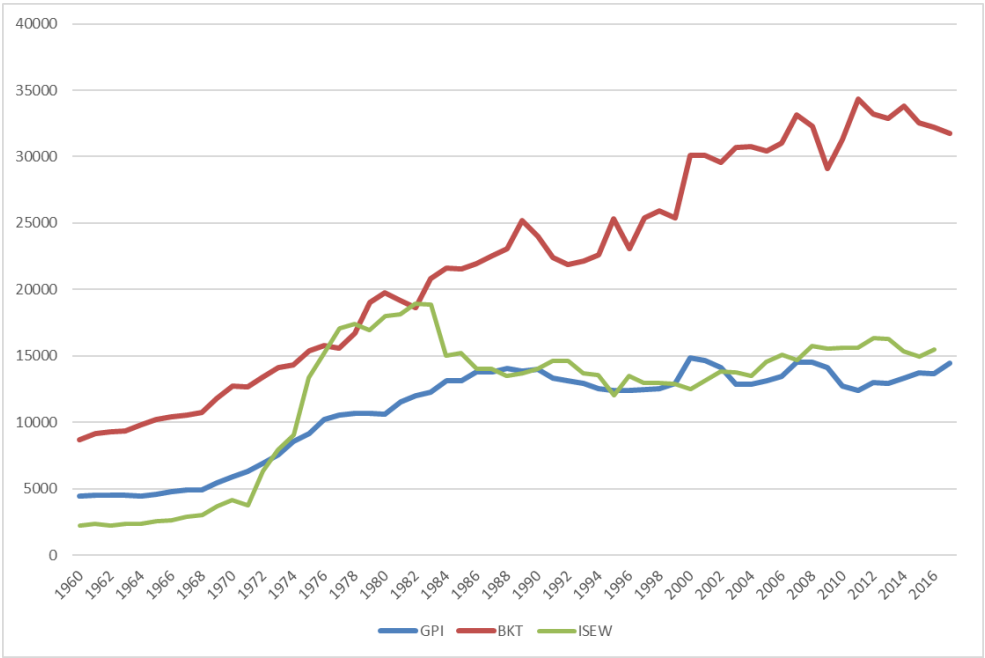
Kuvio 29. Kymenlaakson GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

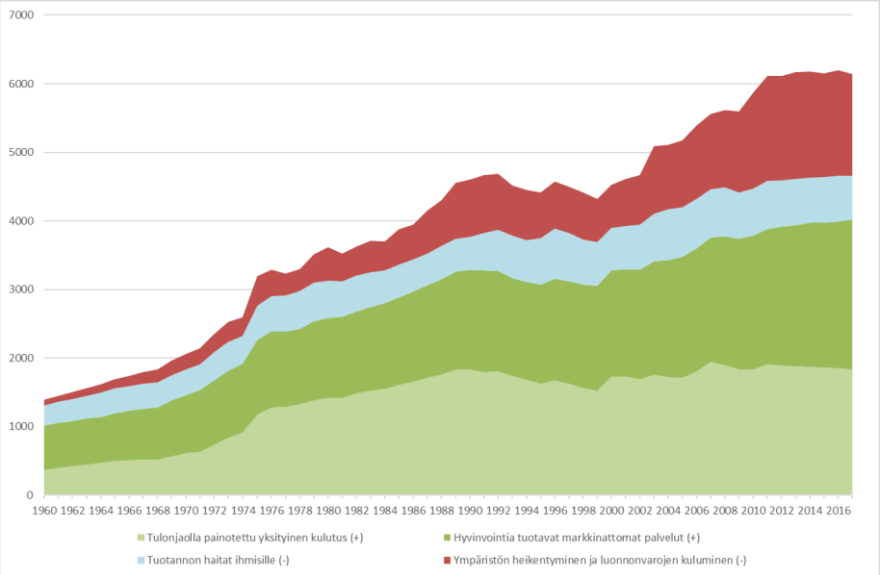
4.2.12 Etelä-Karjalan hyvinvointimittareiden kehitys

Etelä-Karjalassa BKT on kasvanut lähes koko tarkasteluajanjakson 1960-2017. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun puolessavälissä ja sen jälkeen sen kehitys on polkenut paikoillaan. (kt. Kuvio 30). Etenkin luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut todella nopeasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 31).

Kuvio 30. Etelä-Karjalan GPI:n ja ISEW:in kehitys1960-2017

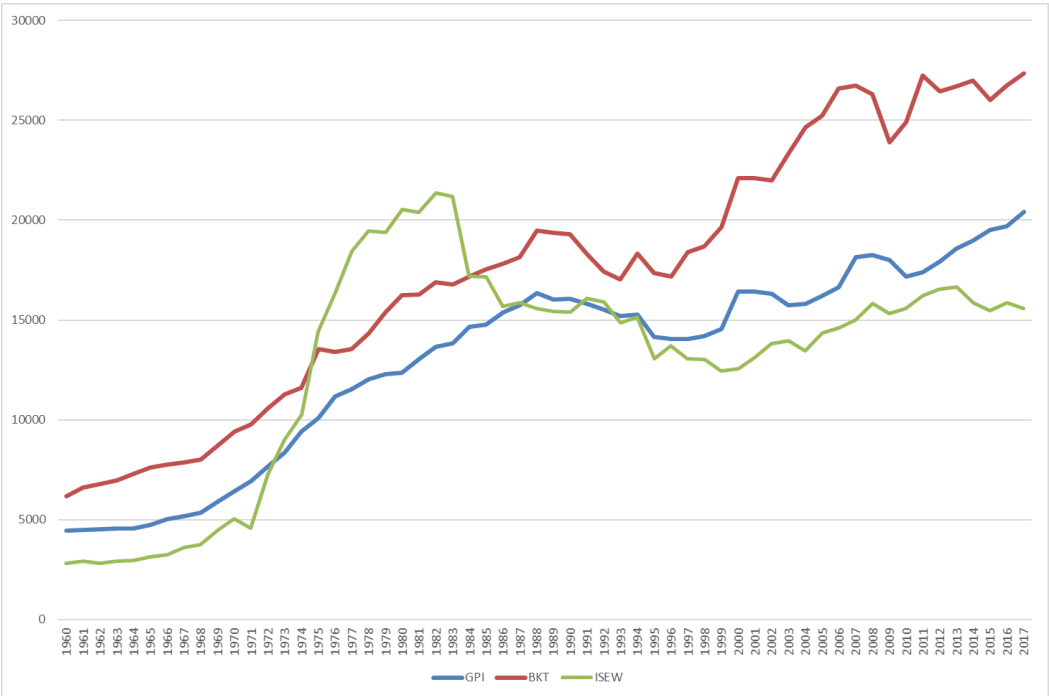
Kuvio 31. Etelä-Karjalan GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

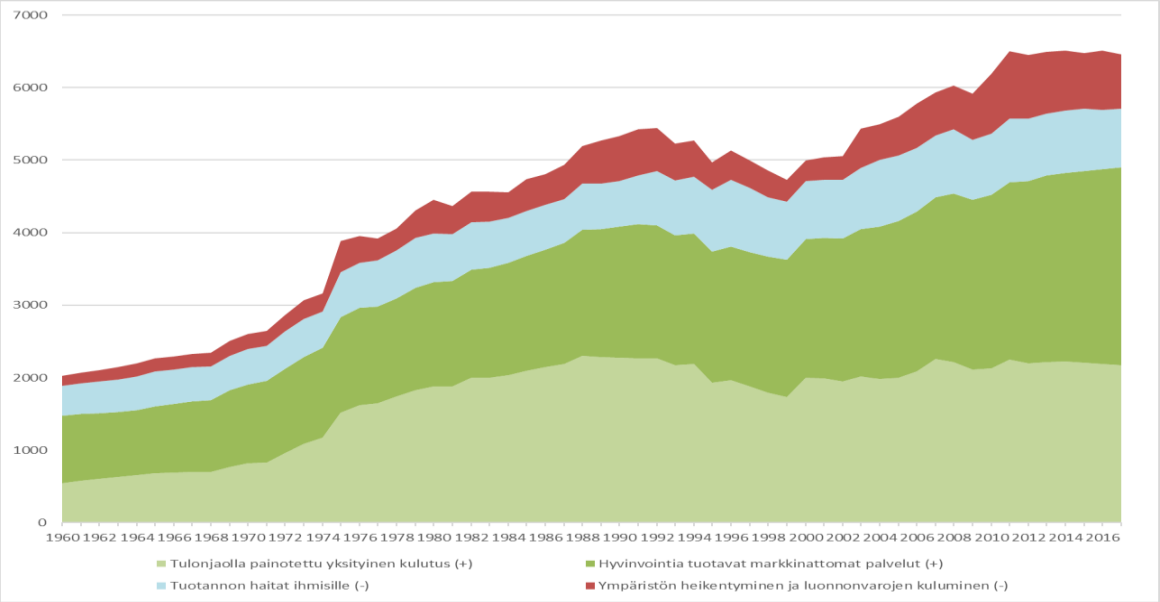
4.2.13 Pohjois-Karjalan hyvinvointimittareiden kehitys

Pohjois-Karjalassa BKT on kasvanut lähes koko tarkasteluajanjakson 1960-2017. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun puolessavälissä ja sen jälkeen kehitys on ollut laskevaa (kt. Kuvio 32). Etenkin luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 33).

Kuvio 32. Pohjois-Karjalan GPI:n ja ISEW:in kehitys 1960-2017

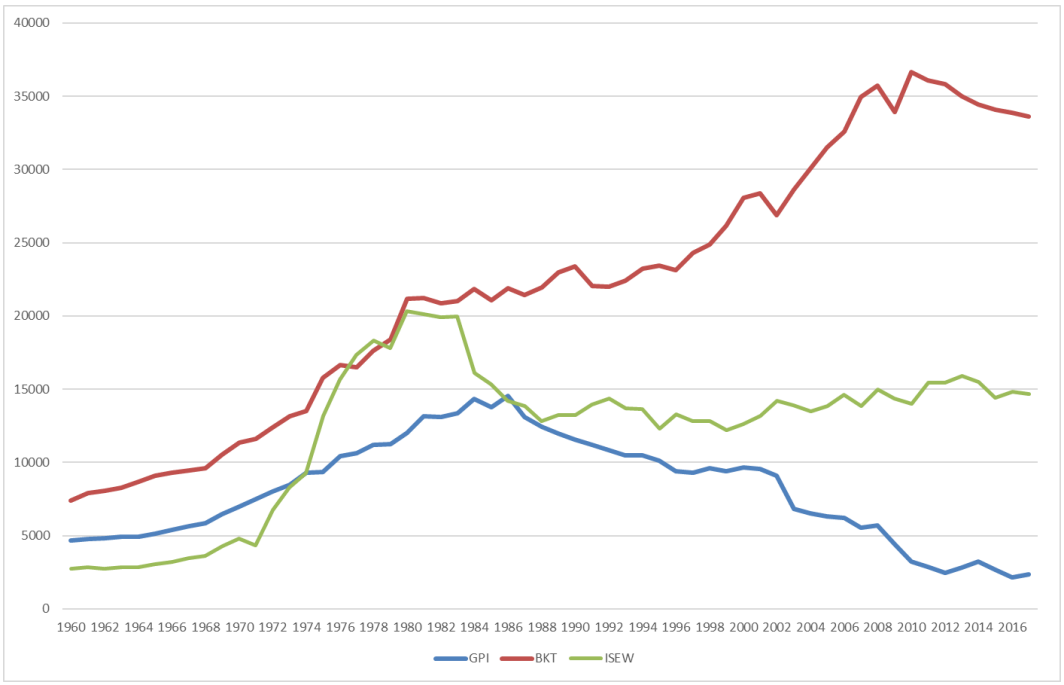
Kuvio 33. Pohjois-Karjalan GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

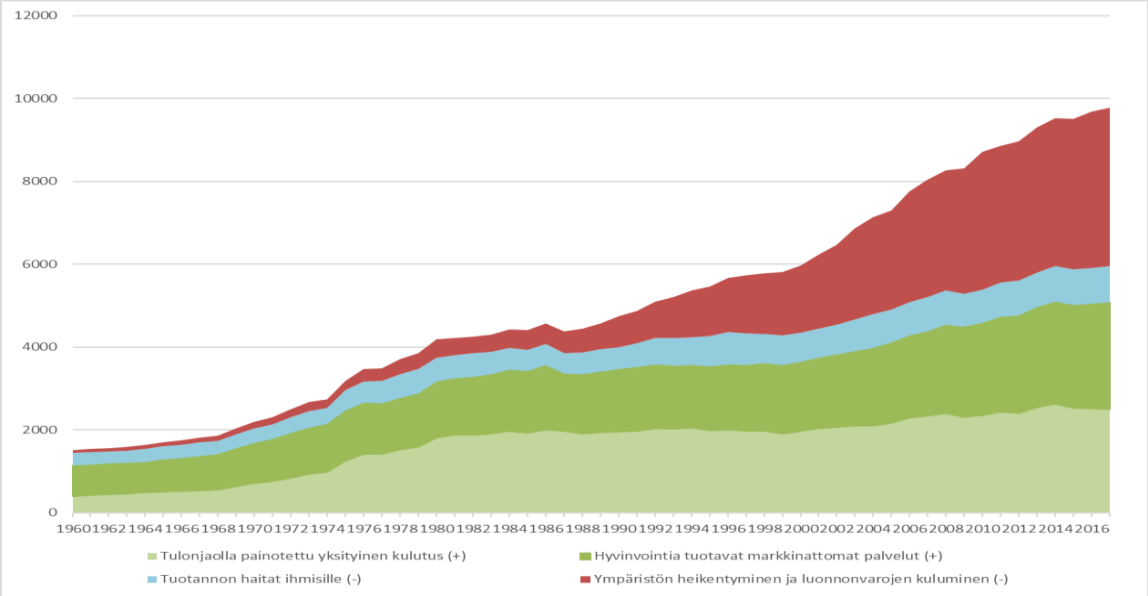
4.2.14 Pohjanmaan hyvinvointimittareiden kehitys

Pohjanmaalla (kyseessä siis Pohjanmaan rannikkoseutu) BKT on kasvanut lähes koko tarkasteluajanjakson 1960-2017. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun puolessavälissä ja sen jälkeen kehitys on ollut laskevaa (kt. Kuvio 34). Etenkin luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 35).

Kuvio 34. Pohjanmaan GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

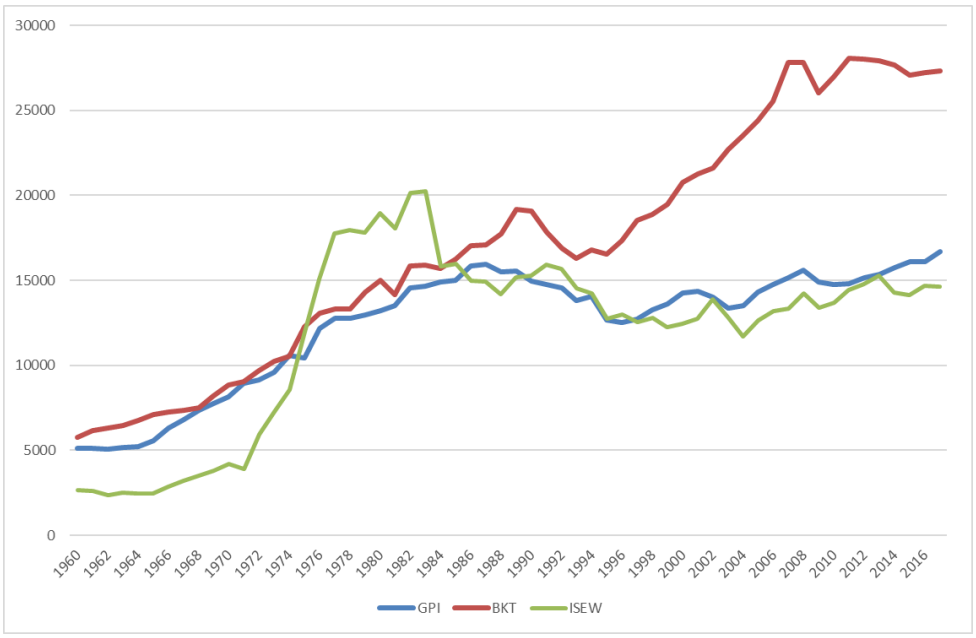
Kuvio 35. Pohjanmaan GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

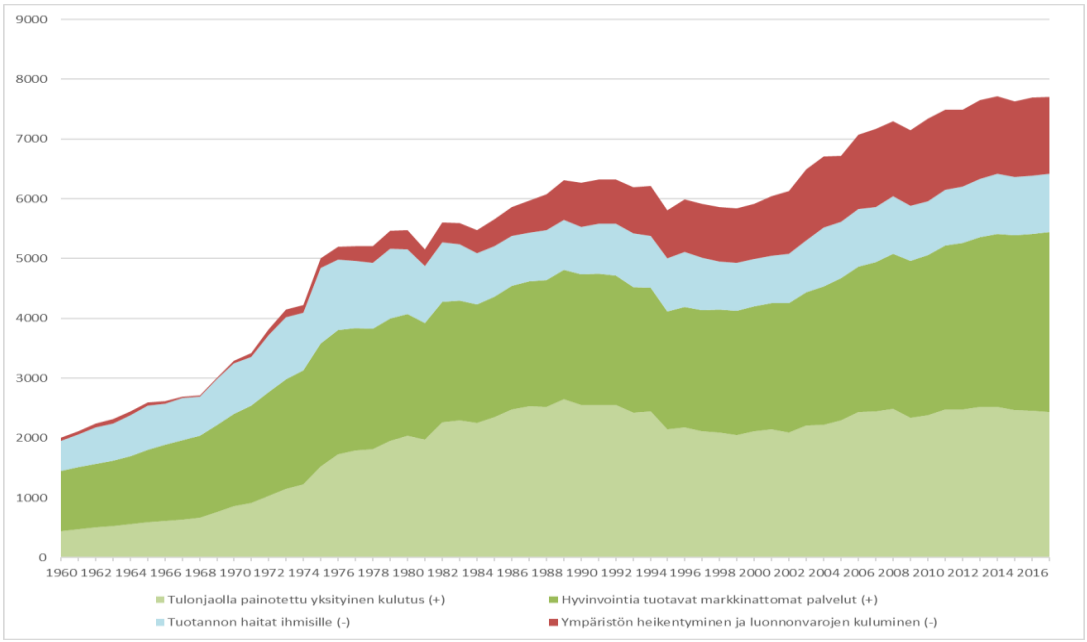
4.2.15 Etelä-Pohjanmaan hyvinvointimittareiden kehitys

Etelä-Pohjanmaalla BKT on kasvanut lähes koko tarkasteluajanjakson 1960-2017. Tosin BKT laski voimakkaasti 1990-luvun laman aikana ja uudestaan vuoden 2008 jälkeen finanssikriisin seurauksena. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun puolessavälissä ja sen jälkeen kehitys on ollut laskevaa (kt. Kuvio 36). Etenkin luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 37).

Kuvio 36. Etelä-Pohjanmaan GPI:n ja ISEW:in kehitys (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

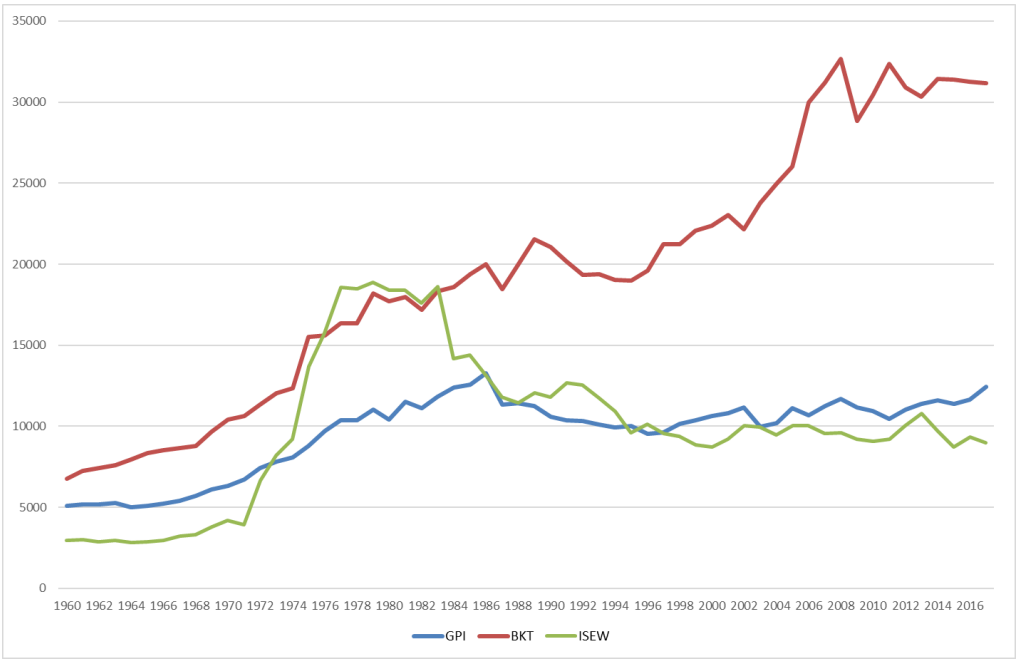
Kuvio 37. Etelä-Pohjanmaan GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

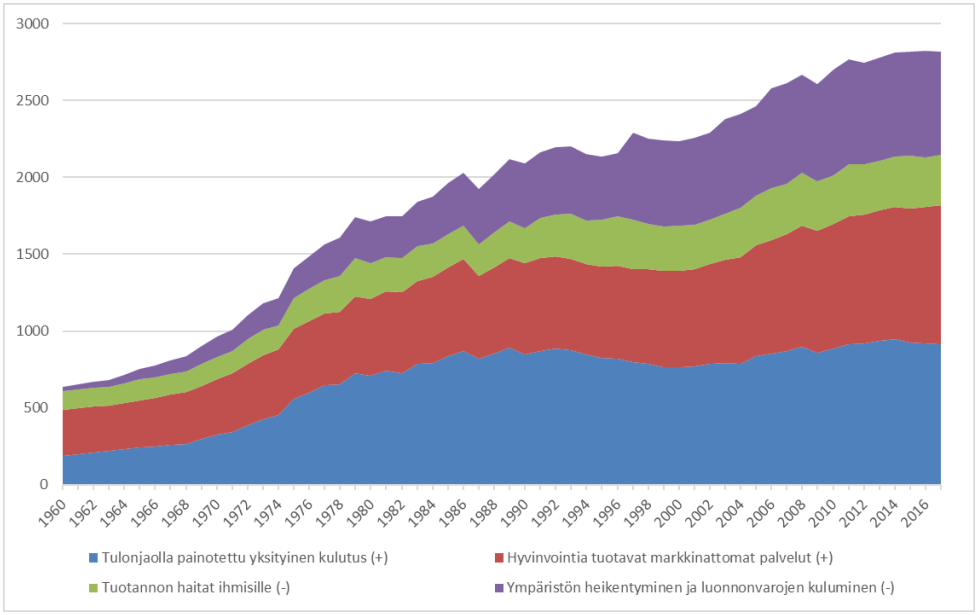
4.2.16 Keski-Pohjanmaan hyvinvointimittareiden kehitys

Keski-Pohjanmaalla BKT on kasvanut lähes koko tarkasteluajanjakson 1960-2017. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun puolessavälissä ja sen jälkeen kehitys on ollut laskevaa (kt. Kuvio 38). Etenkin luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 39).

Kuvio 38. Keski-Pohjanmaan GPI:n ja ISEW:in kehitys (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

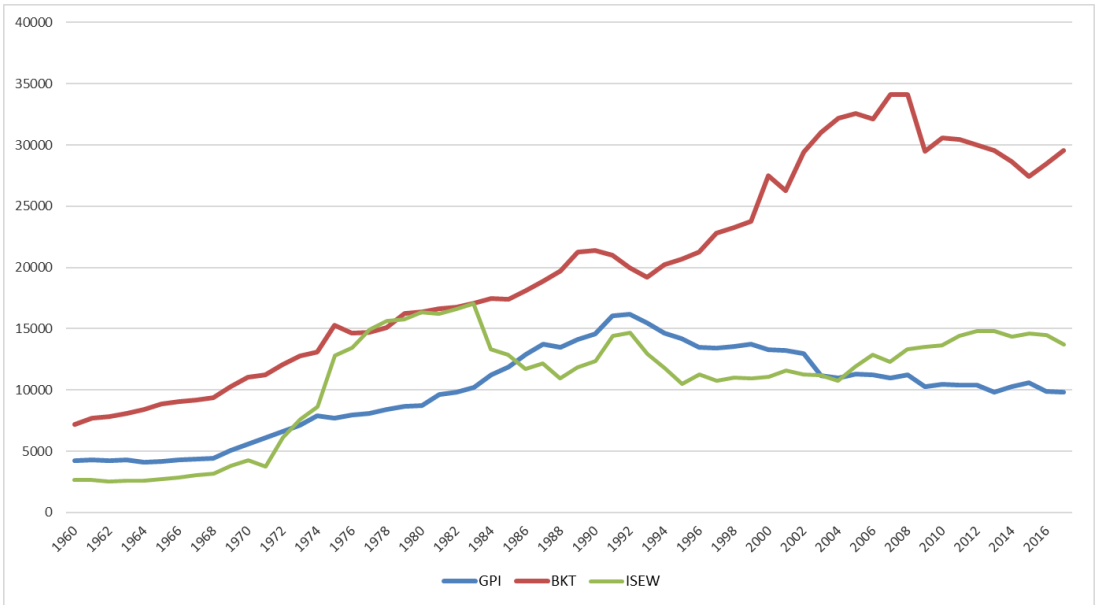
Kuvio 39. Keski-Pohjanmaan GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

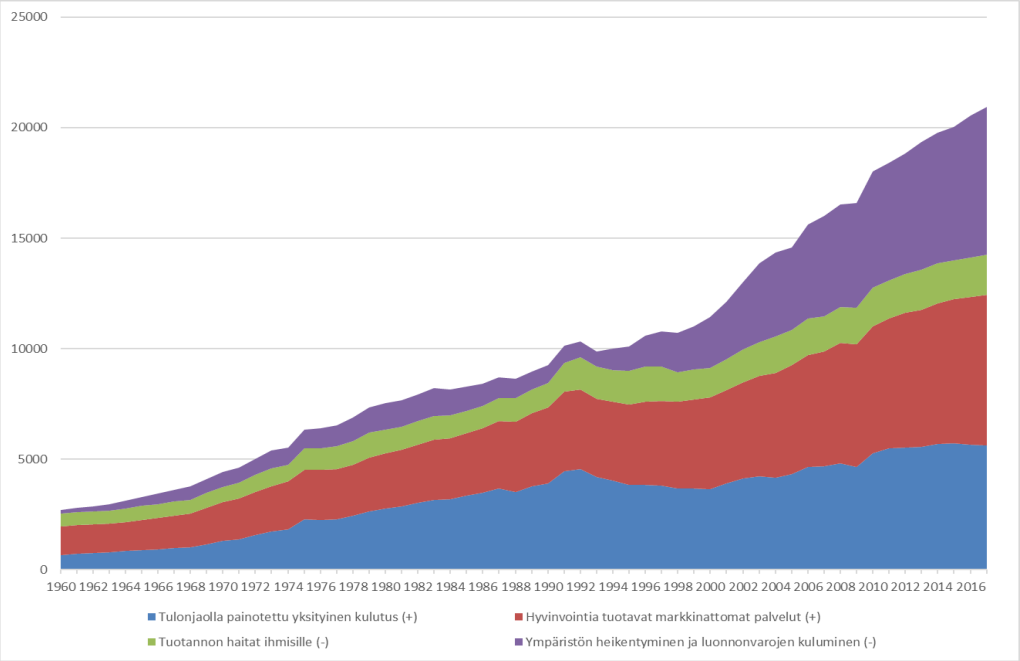
4.2.17 Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointimittareiden kehitys

Pohjois-Pohjanmaalla BKT on kasvanut lähes koko tarkasteluajanjakson 1960-2017. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun puolessavälissä ja sen jälkeen kehitys on ollut voimakkaasti laskevaa (kt. Kuvio 40). Etenkin luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 41).

Kuvio 40. Pohjois-Pohjanmaan GPI:n ja ISEW:in kehitys vuosina 1960-2017

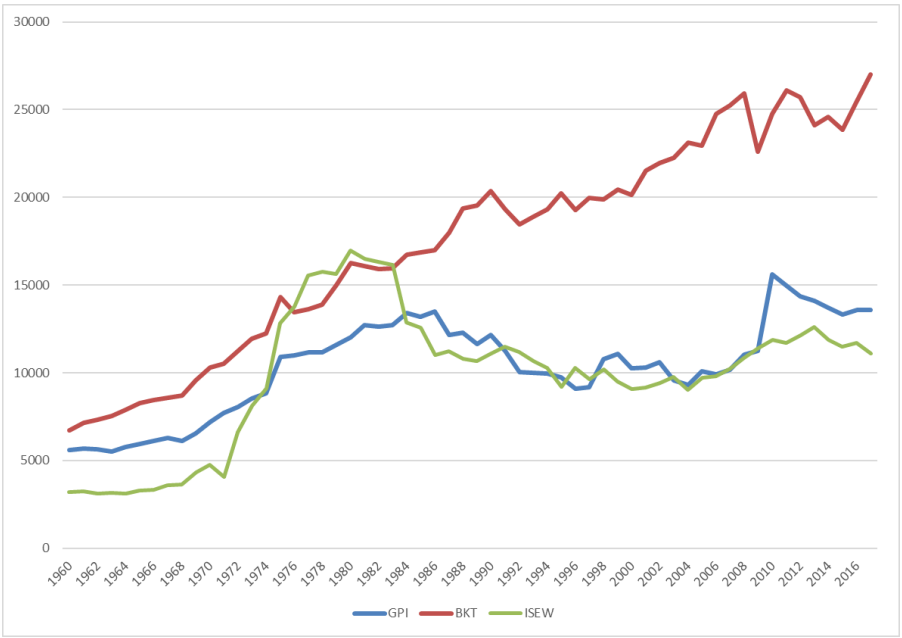
Kuvio 41. Pohjois-Pohjanmaan GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

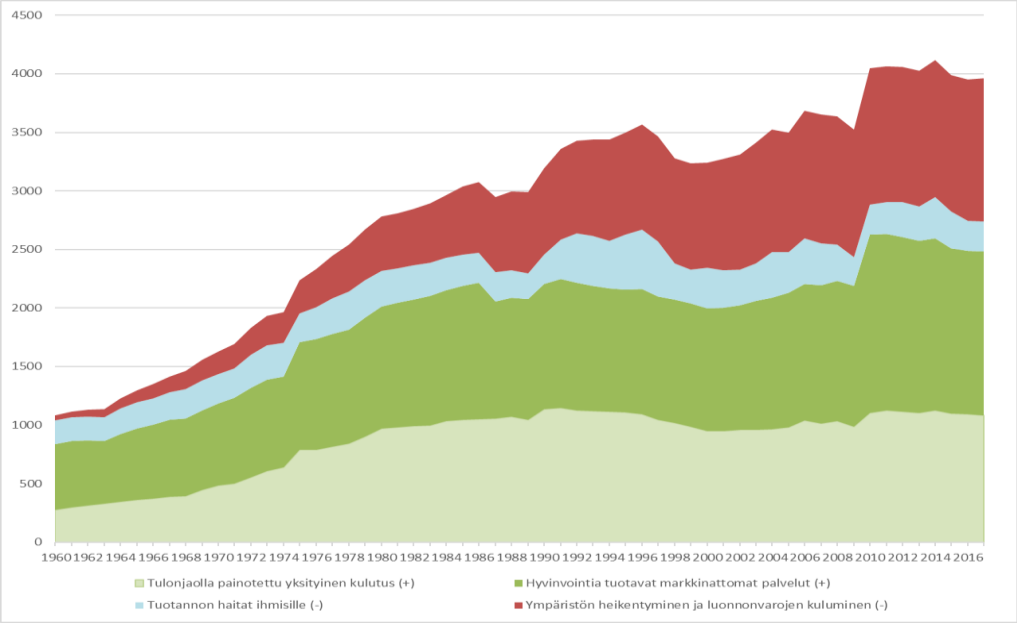
4.2.18 Kainuun hyvinvointimittareiden kehitys

Kainuussa BKT on kasvanut lähes koko tarkasteluajanjakson 1960-2017. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun puolessavälissä ja sen jälkeen kehitys on ollut laskevaa (kt. Kuvio 42). Etenkin luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut voimakkaasti 1980-luvun lopulta tähän päivään (kt. Kuvio 43).

Kuvio 42. Kainuun GPI:n ja ISEW:in kehitys1960-2017

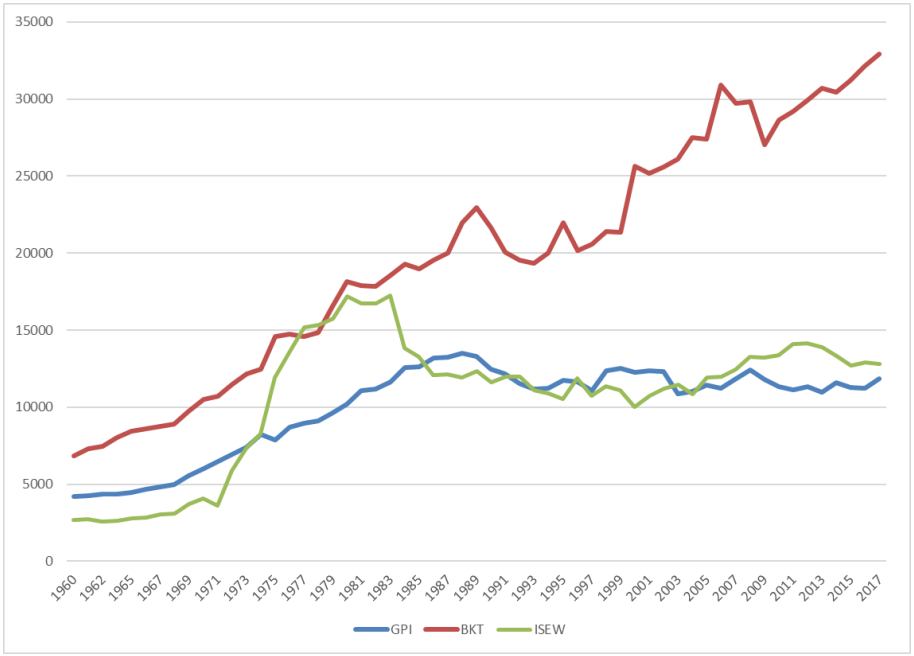
Kuvio 43. Kainuun GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

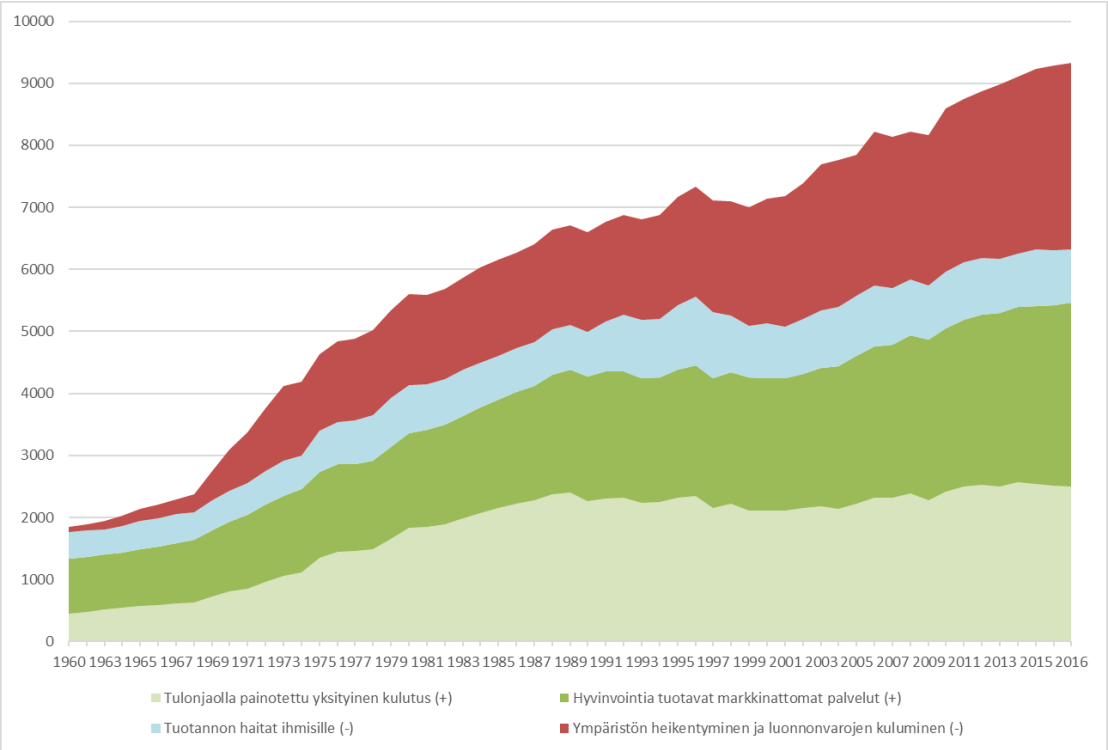
4.2.19 Lapin hyvinvointimittareiden kehitys

Lapissa BKT on kasvanut lähes koko tarkasteluajanjakson 1960-2017. Sen sijaan GPI:n kasvu taittui 1980-luvun puolessavälissä ja sen jälkeen kehitys on ollut laskevaa (kt. Kuvio 44). Etenkin luonnon heikentymisen taloudellinen arvo on kasvanut voimakkaasti 1990-luvun alusta tähän päivään (kt. Kuvio 45).

Kuvio 44. Lapin GPI:n ja ISEW:in kehitys 1960-2017

Kuvio 45. Lapin GPI:n jakautuminen (euroa per capita, reaalisin hinnoin)

4.3. Maakuntien hyvinvointimittareiden kehitys

Suomen maakuntien hyvinvointi on ISEW ja GPI –mittareilla tarkasteltuna kehittynyt hyvinkin eri suuntiin 1980 –luvun loppupuolesta alkaen. Tätä ennen kehitys kaikissa maakunnissa oli hyvinkin yhteneväinen muihin maakuntiin verrattuna. Lisäksi ISEW ja GPI seurasivat hyvin BKT:n kehitystä. Kehitys kuitenkin erkaantui 1980-luvun loppupuolella. Osassa maakunnissa näyttää jääneen päälle 1990 –luvun alun lama ja hyvinvoinnin lasku näyttää jatkuneen vaikka BKT olisi myöhemmin kääntynytkin nousuun. Toisissa maakunnissa taas laman hyvinvointia laskenut vaikutus näyttää ääneen lyhyeksi ja hyvinvoinnin kasvun jatkuneen lähes samaan tahtiin kuin aiempi BKT:n ja GPI:n kasvu. Osaltaan syynä näyttää olevan se, että maakunnat ovat kuluttaneet yhä enemmän ympäristö- ja luonnonvaroja. Vaikka myös elintason nousun myötä hyvinvointia lisäävien markkinattomien palveluiden arvo on samaan aikaan kasvanut huomattavasti (mm. kotityö, vanhemmuus, vapaa-ajanarvo), ei tämä pysty korvaamaan luonnon heikentymisestä aiheutuvia kustannuksia.

Maailmanlaajuisen finanssi- ja talouskriisin myötä vuonna 2008 näyttää myös tapahtuneen merkittäviä mutoksia. Monissa maakunnissa näyttää BKT:n kasvu on pysähtyi tai kääntyi laskuun.

ISEW ja GPI –mittareihin kriisillä ei näytä olleen suuria vaikutuksia. Yhteiskunnallisessa keskustelussa on kuitenkin puhuttu perustavanlaatuisesta muutoksesta ennemminkin kuin tavanomaisesta suhdannekäänteestä. Eräät tutkijat ovat esittäneet käänteen olevan ns. resurssikäänteen ts. ajankohdan jossa luonnonvarojen saatavuus alkaa heikentyä ja niiden hinnat kääntyvät pysyvään kasvuun.

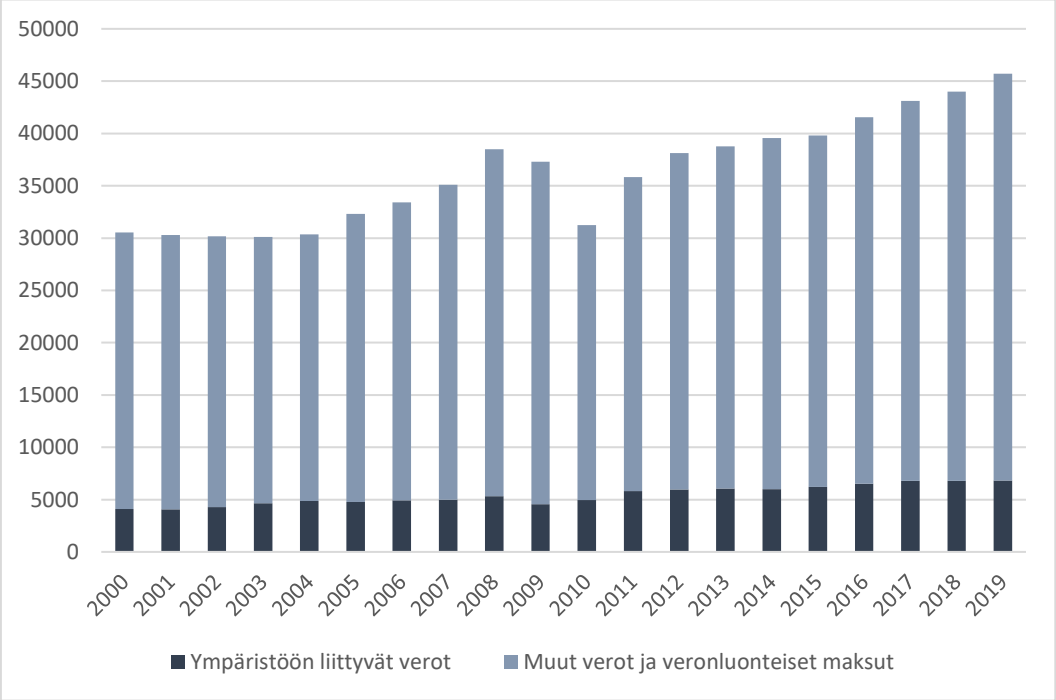
5. Kestävän kehityksen huomioiminen päätöksenteossa

5.1 Kestävän kehitys ja valtion talousarvioesitykset: Nykytilanne

Budjetin ympäristövaikutuksia sekä edistymistä kohden kestävää kehitystä tarkasteltiin vuosina 1994-2006 budjettikirjan liitteessä ”Luonnonvarat ja ympäristö”. Luonnonvarat ja ympäristö -liitteiden merkittävin puute oli yhteyden puuttuminen itse budjettikirjaan. Näin liite jäi irralliseksi tarkasteluksi ja ympäristöpolitiikan onnistumisen esittelyksi, jolla ei ollut vaikutusta itse talousarvion ytimeen. Luonnonvarojen ja ympäristön kytkeminen tiukemmin budjettiin olisi vaatinut, ympäristön, luonnonvarat, talouden ja hyvinvoinnin yhdistävän, taloustieteellisesti perustellun yhdistelmämittarin käyttöönottamista. Perinteisiä indikaattoritarkasteluja hyödyntämällä jäi yhteys talouteen irralliseksi ja kytkentää budjettiin kuvattiin lähinnä vain valtion ympäristömenojen ja ympäristöverojen kautta.

Valtion ympäristömenojen ja -verojen kautta voi tarkastella myös uusinta talousarvioesitystä. Talousarvion tulopuoleen sisältyvien ympäristöön liittyvien verojen osuus kaikista valtion verotuloista ovat vuosina 2000-2009 vaihdelleet 12,2 – 16,2 prosentin välillä (ks. kuvio 46).

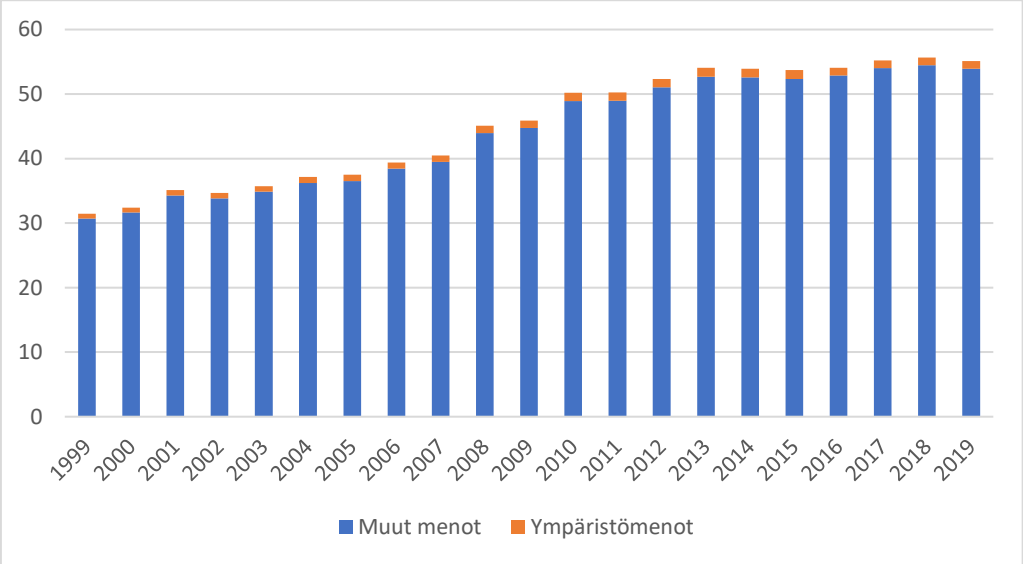
Kuvio 46. Ympäristöön liittyvät verot ja kaikki verotulot 2000-2019

Ympäristöön liittyvät verot, kuten moottoriajoneuvojen ja polttoaineiden verot, on säädetty finanssipoliittisin perustein eli niiden tarkoituksena ei ole ollut ympäristön tilan parantaminen vaan verotulojen kerääminen. Varsinaisten ympäristöverojen, joiden tarkoituksena on vähentää

ympäristöhaittoja, tuottojenosuus on kuitenkin vain 0,1 - 0,3 prosenttia kaikista valtion verotuloista. Ympäristömenojen osuudet kaikista valtion menoista ovat vuosina 1999-2018 vaihdelleet 2,1 – 2,7 prosentin välillä (ks. kuvio 47).

Kuvio 47. Valtion ympäristömenojen kehitys 1999-2019 (miljardia euroa)

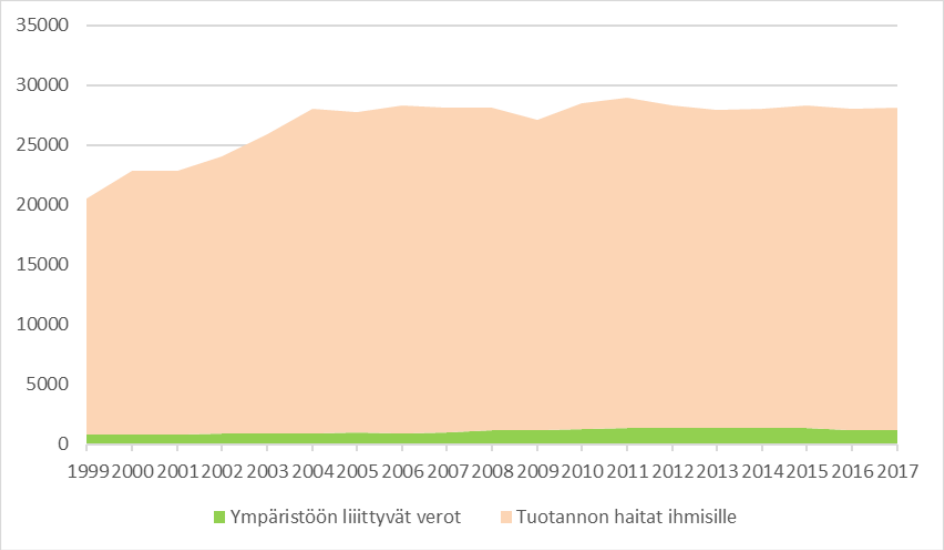

Valtion budjetissa ympäristönsuojelu, kestävä kehitys ja ilmastonmuutos ovat olleet euromäärillä mitattuina hyvin marginaalisia ilmiöitä viimeisten 20 vuoden ajan. Menojen ja tulojen suhteen ei myöskään ole havaittavissa kehitystä, vaan osuudet ovat pysyneet hyvinkin samoina vuodesta toiseen.

5.2 Ympäristöverotuksen potentiaali

Talousteorian tarjoamat perinteiset keinot ympäristöongelmien ratkaisemiseksi ovat ympäristöverotus ja omistusoikeuksien parempi määrittely. Tehokas yhteiskuntapoliittinen ohjauskeino on ympäristöverotus, joka kuitenkin nykyisellään hyvin vaatimattomalla tasolla. Vuonna 2017 ympäristöön liittyvien verojen kertymä oli vain 4,2 prosenttia kaikkien suorien ympäristöhaittojen arvosta. Kaikista suorista ympäristöhaitoista, ympäristön laadun heikentymisestä ja luonnonvarojen kulumisesta osuus oli 0,8 prosenttia (ks. Kuvio 48).

Kuvio 48. Ympäristöön liittyvien verojen kertymä ja kaikki suorien ympäristöhaittojen arvo 1999-2017

Kestävä kehitys, ilmastomuutos tai hyvinvointi eivät nykyisellään painotu budjetissa, eikä ympäristötaloudellisten keinojen potentiaalia ei ole hyödynnetty.

5.3 Valtion talousarvion näkökulma

Budjetin taustalla oleva ajattelu ja näkökulma perustuvat kansantalouden tilinpitoon ja BKT – mittariin ja muiden julkisiin tilastoihin. Se mitä nämä tilastot eivät kuvaa ei kuulu talousarvion valmistelussa tarkasteltaviin seikkoihin. Koska kestävää kehitystä ja ilmastonmuutosta ei ole tarkasteluun otettu mukaan, ei niitä myöskään huomioida järjestelmän sisäsyntyisinä tekijöinä osina, vaan korkeintaan järjestelmä ulkopuolelta tulevina poliittisina tavoitteina. Näin kestävä kehitys ja ilmastonmuutos ovat tekijöitä, jotka sotkevat taloustieteellisesti perusteltua järjestelmää. Tämä on huono lähtökohta, kun tavoitteena on kestävän kehityksen toteuttaminen ja ilmastonmuutoksen torjunta, ja se johtaa huonoihin ratkaisuihin ja toimenpiteisiin.

Perinteinen talousajattelu rajoittuu pelkistettynä talouden kahden sektorin tarkasteluun, kotitaloudet ja yritykset, joiden välillä taloudellinen ja rahamääräinen vaihto tapahtuu. Kotitaloudet tarjoavat tarvittavan työvoiman ja yritykset tuottavat kotitalouksien tarvitsemat hyödykkeet. Tärkeimmät rahavirrat sektoreiden väillä ovat kotitalouksien saamat palkkatulot ja yritysten hyödykkeiden myyntitulot. Vastaavasti valtion talousarvio keskittyy henkilöverotuksen eri muotoihin sekä yritysten myyntiin kohdistuviin liikevaihtoveroihin ja arvioihin niiden tuotoista. Koska molemmat verotuksen

muodot perustuvat tuotannon määrään, on keskeisenä seuranta- ja ennustevälineenä toiminut kansantalouden tilinpito ja bruttokansantuotemittari. BKT mittaa tuotannon määrää ja toimii apuvälineenä kun tärkeimpiä verojen tuottojen muutoksia arvioidaan.

Kestävä kehityksen toteuttaminen, ympäristöhaittojen vähentäminen, ilmastomuutoksen torjunta tai hyvinvoinnin kehitys eivät ole tuotannon kannalta keskeisiä tekijöitä, joten niitä perinteinen tuotantoon nojaava talousmalli ota huomioon. Myöskään tuotantoa kuvaavan kansantaloudentilinpito ja BKT eivät ole niitä suunniteltu ottamaan huomioon, joten ne jäävät kuvausten ja analyysien ulkopuolelle.

Kestävä kehitys, ilmastomuutos ja hyvinvointi ovat kuitenkin jälkiteollisessa taloudessa olennaisia tekijöitä, jotka pitäisi ottaa huomioon analyysissä. Perinteinen BKT –mittari ei näitä tekijöitä huomioi millään tavalla. Ns. hyvinvointimittarit kuten ISEW ja GPI tekevät juuri näin: niissä nämä tekijät ovat osa itse talousjärjestelmää. Käyttämässä esimerkiksi GPI -mittaria tulisivat ihmisten taloudellinen hyvinvointi, kestävä kehitys ja ilmastonmuutos huomioitua budjettia laadittaessa mikä mahdollistaisi tarvittavan suunnanmuutoksen. Samalla ympäristöverotuksen potentiaali ja ohjaava vaikutus sataisiin paremmin käyttöön.

5.4 Aidon kehityksen mittarin (GPI) näkökulma

Taloustieteilijöiden näkökulma hyvinvointiin on supistunut vain markkinahyödykkeiden tuotannoksi ja kulutukseksi, vaikka itse talousteoria lähtee siitä että myös muilla kuin markkinahyödykkeillä on merkittävä vaikutus hyvinvointiin. Aidon kehityksen mittari tuottaa tietoa ja tarkastelee merkittävimmistä taloudelliseen hyvinvointiin ja ekologiseen kestävyyteen vaikuttavista seikoista. Kestävän kehityksen kannalta kriittisimpien tekijöiden tunnistaminen auttaa myös talouden menestymisen edistämisessä ja politiikan tavoitteiden asettamisessa. GPI laajentaa nykyistä taloustieteellistä tilastokuvausta huomioimalla mm. luonnon tuottamat hyödykkeet ja palvelut, ympäristön saastuminen, tasa-arvon ja muiden inhimillisten perusarvojen toteutuminen yhteiskunnassa.

Taulukossa 2 on esitetty GPI:n sisältämien osamittareiden hyödyntäminen ja niiden käyttötarkoitus.

Taulukko 2. GPI:n osamittareiden käyttömahdollisuudet

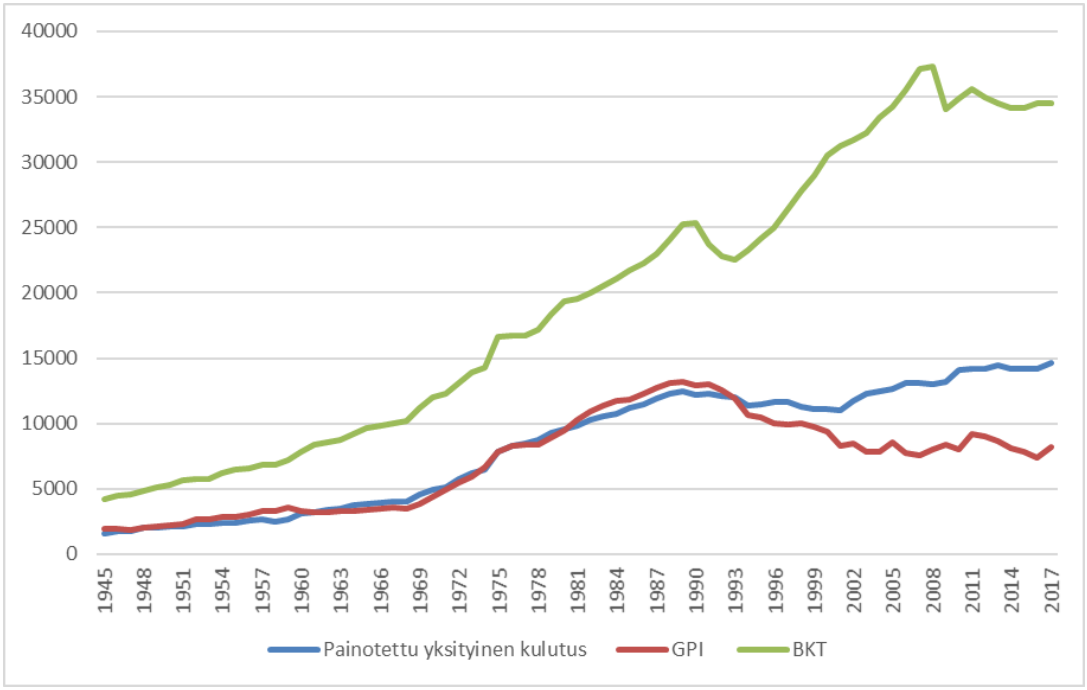
GPI-osamittari	Mittarin tarkoitus	Kestävän kehityksen ulottuvuus
1. Painotettu yksityinen kulutus	Minkälaiset mahdollisuudet kansalaisilla on keskimäärin tyydyttää tarpeitaan. Hyödyttääkö talouden kasvu kaikkia?	Talous
2. Kotitaloustyön ja vanhemmuuden arvo	Ottaa huomioon kansantalouden tilinpidon ulkopuolelle jäävän tuotannon.	Talous % sosiaalinen
3. Korkeakoulutuksen arvo	Korkeakoulutus lisää laadullisen kasvun potentiaalia	Talous
4. Vapaaehtoistyön arvo	Huomioi kansantalouden tilinpidon ulkopuolle jäävän tuotannon. Kertoo yhteisöllisyydestä	Talous & sosiaalinen
5. Kestokulutushyödykkeiden tuottamat palvelut	Huomioi kestokulutushyödykkeiden useammalle vuodelle jakautuvan kyvyn luoda hyvinvointia.	Talous
6. Teiden ja katujen palveluiden arvo	Tiet ja kadut parantavat hyvinvointia mhdollistamalla suuremman liikkuvuuden.	Talous
7. Rikollisuuden aiheuttamat kustannukset	Talouskasvun ja sosiaalisen erirvoisuuden aikaansaamien haittojen huomiointi.	Sosiaalinen
8. Vapaa-ajan menetyksen kustannukset	Työn käytetyn ajan vaihtoehtoiskustannusten huomiointi.	Sosiaalinen
9. Alityöllisyyden / Työttömyyden kustannukset	Työvoimapotentiaalin tehoton käyttö ja tästä aiheutuva hyvinvointitappio.	Talous & sosiaalinen
10. Kestokulutushyödykkeiden hankintakustannukset	Useampana vuonna hyötyvä tuottavien hyödykkeiden hankitakustannukset.	Talous
11. Työmatkakustannukset	Pitkät ja kalliit työmatkat ovat tuotannon negatiivisia tuotoksia ja ne heikentävät hyvinvointia	Talous
12. Kotitalouksien saasteilta suojautumisen kustannukset	Huomioidaan tuotannon haittojen negatiiviset vaikutukset hyvinvoinnille	Ympäristö
13. Auto-onnettomuuksien kustannukset	Lisääntyneen liikkuvuuden negatiiviset kutsannukset	Talous
14. Veden saastumisen kustannukset	Huomioidaan tuotannon haittojen negatiiviset vaikutukset	Ympäristö
15. Ilman saastumisen kustannukset	Huomioidaan tuotannon haittojen negatiiviset vaikutukset	Ympäristö
16. Melusaasteen kustannukset	Huomioidaan tuotannon haittojen negatiiviset vaikutukset	Ympäristö
17. Soiden ja kosteikkojen katoamisen kustannukset	Huomioidaan kehityksen ekologinen kestävyys	Ympäristö
18. Maatalousmaan katoaminen	Huomioidaan kehityksen ekologinen kestävyys	Ympäristö
19. Metsien katoaminen ja metsäteide nkustannukset	Huomioidaan kehityksen ekologinen kestävyys	Ympäristö
20. Uusiutumattomien luonnonvarojen kuluminen	Huomioidaan kehityksen ekologinen kestävyys	Ympäristö
21. Hiilidioksidipäästöjen aiheuttamat menetykset	Huomioidaan kehityksen ekologinen kestävyys	Ympäristö
22. Otsoninkerroksen ohentuminen	Huomioidaan kehityksen ekologinen kestävyys	Ympäristö
23. Pääoman nettoinvestoinnit	Huomioidaan kehityksen taloudellinen kestävyys	Talous
24. Ulkomainen ja kotimainen nettolainaaminen	Huomioidaan kehityksen taloudellinen kestävyys	Talous

GPI:n osamittareista ensimmäinen eli painotettu yksityinen kulutus on GPI:n laskennan lähtökohta. Tarkoituksena on perustaa mittari taloudelliselle tunnusluvulle, joka mahdollisimman oikealla tavalla kuvaa ihmisten kulutustasoa. Kohtuullisen tasainen tulonjako on useiden tutkijoiden mielestä demokraattisen hyvinvointiyhteiskunnan ja tehokkaasti toimivan talouden perusedellytys. Talouspolitiikan eräänä painopisteenä olisikin painotettujen kulutusmahdollisuuksien (palkkatulojen ja tulonsiirtojen määrän) nostaminen. Muita hyvinvointia nostavia tekijöitä ovat palkaton kotitalous- ja vapaaehtoistyö, korkeakoulutus ja kestokulutushyödykkeiden sekä julkisten kulkuväylien tuottamat arvot. Muita huomioitavia talouspoliittisia tavoitteita ovat pääomakannan riittävyydestä ja nettolainaamisen tasapainosta huolehtiminen. Hyvinvoinnin edistämiseksi pitäisi seuraavien tekijöiden kustannuksia pyrkiä alentamaan mahdollisimman paljon: rikollisuus, vapaa-ajan menettäminen, työttömyys, kestokulutushyödykkeiden hankinta, työmatkakustannukset, kotitalouksien saasteiden torjunta, liikenneonnettomuudet, vesistöjen pilaantuminen, ilmansaasteet, meluhaitat, soiden ja kosteikkojen häviäminen, maatalousmaan häviäminen, luonnontilaisten metsien häviäminen, uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö, hiilidioksidipäästöt, ja otsonikerroksen ohentuminen. Näin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa huomioitaisiin myös kestävän kehityksen vaatimukset eli kulutusmahdollisuudet tuotettaisiin mahdollisimman ekotehokkaasti. Jokaiselle 24:sta GPI -indikaattorista on mahdollista määrätä vastuuministeriö, joka vastaa siitä, että yksittäisille indikaattorille asetetut tavoitteet saavutettaisiin. Tämäkin parantaisi yhteiskuntapolitiikan tehokkuutta merkittävästi.

5.5 GPI:n ja valtion talousarvion yhteydet

GPI:n lähtökohta on painotettu yksityinen kulutus. Valtion talousarvion henkilöverotuksella ja vastikkeettomilla tulonsiirroilla vaikutetaan mitä suurimmassa määrin paitis kotitalouksien tuloihin myös tulonjakoon ja sen tasaisuuteen. Suomessa tulojako on ollut valtion toimien ansiosta hyvinkin tasaista (ks. kuvio 49) Laadullinen kasvu edellyttää mitä suurimmassa määrin inhimillisen pääoman kasvattamista ja valtion panostuksilla korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen voidaan uutta luovaa laadullista kasvua lisätä. Myös teiden ja katujen tuottamien palveluiden arvo on hyvin suoraan riippuvainen valtion budjetin panostukista teiden rakentamiseen ja ylläpitoon. Samoin meluhaittoja ja liikenneonnettomuuksia vähentää budjetin panostuksilla. Pidentyvien työmatkojen kustannukset vähentävät myös hyvinvointia ja panostuksilla nopeampiin liikenneyhteyksiin voidaan tätä haittaa pienentää.

Kuvio 49. Painotettu yksityinen kulutus, GPi ja BKT asukasta kohti Suomessa 1945-2017

Muiden osaindikaattoreiden yhteydet valtion talousarvioon ovat heikommat. Ilman ja veden saastumista on perinteisesti Suomessa hillitty hallinnollisin toimenpitein, joten niillä yhteys talousarvioon ei ole ollut merkittävä. Ekologiset muutokset, kuten monimuotoisuuden takaavien ekosysteemien suojelu (metsät, kosteikot ja maatalousympäristöt), kestävä kehitys sekä kasvihuonekaasujen kumuloituminen ilmakehään eivät nykyisellään juuri painotu valtion talousarviossa. Näitä tekijöitä ei juurikaan huomioida budjetissa koska ne eivät ole käytössä olevan talousanalyysin kannalta olennaisia tekijöitä.

6. Hyvinvointimittarien käyttökelpoisuus seuranta- ja ohjausvälineinä

6.1 Globaali agenda 2030 seuranta

Kestävän kehityksen politiikka on ainoa kansainvälisesti ja yleisesti hyväksytty kehitystä ohjaava politiikka. YK:n globaali kestävän kehityksen ohjelma Agenda 2030 sisältää 17 kestävän kehityksen päämäärä ja 169 alatavoitetta. YK:n johdolla on lisäksi koottu mittaristo, jolla kunkin päämäärän ja tavoitteen toteutumista pyritään seuramaan. Tällä hetkellä mittaristoon kuuluu 243 indikaattoria. Indikaattorit tuotetaan kansallisesti ja muodostavat maailman maiden tuottamat kansalliset tilastot. Eri maiden mahdollisuudet tuottaa tarvittavat tilastotiedot vaihtelevat suuresti. Tämän hetkisten arvioiden mukaan indikaattoreista 50 -70 prosenttiin pystytään parhaimmissa tapauksissa tuottamaan dataa.

Globaali agenda 2030 keskittyy etenkin nälän ja nälän poistamiseen ja köyhyyden puolittamiseen, mitkä eivät ole kehittyneiden maiden kannalta tärkeimpiä tavoitteita. Merkittävimpiä on tavoite 12 vastuullinen tuotanto ja kulutus sekä 13. ilmastotoimet. Tavoite 17 Globaalin kumppanuuden alatavoitteen 17.9 kestävyyden mittaaminen (Mesuring Progress) mukaan mailla pitäisi olla käytössä vähintään yksi kestävää kehitystä seuraava aggregaatti-indikaattori.

6.2 Hyvinvointi politiikan keskiöön

Tällä hetkellä meillä ei ole käytössä yhteiskunnan hyvinvoinnin kehittymistä seuraavaa mittaria. Bruttokansantuote BKT ei ole hyvinvoinnin mittari. Sitä ei ole sellaiseksi koskaan kehitetty, eikä se koskaan ole sellainen ollut. Tilastovirastot ja tilastoasiantuntijat kautta maailman ovat jatkuvasti tästä huomauttaneet, mutta media toistuvasti tulkitsee BKT:n olevan hyvinvoinnin mittari.

GPI kuvaa tapahtunutta aitoa ja todellista kehitystä. Se on tarkoitettu talouden ja ympäristön kestävyyden ja erityisesti pidemmän aikavälin kehitystrendien kuvaamiseen. GPI mittaa hyvinvointia kuluttajasta käsin ja laajentaa hyvinvoinnin kuvausaluetta ottamaan huomioon tärkeimmät ihmisten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät sekä huomioimaan kestävän kehityksen vaatimukset. Keskeinen keino on tuoda esiin todellisia mutta nykyisellään piiloon jääviä kustannuksia.

Jälkiteollisessa murroksessa tapahtuu siirtymä teollisuustuotannosta palveluihin, joissa korostuvat osaaminen, innovaatiot ja räätälöidyt palvelut. Yhteiskunnan rakenne ja toiminta tulevat kuitenkin

merkittävästi muuttumaan, mikä edellyttää uusien hyvinvointimittareiden kehittämistä. Ihmisten hyvinvoinnin kasvattamisen näkökulmasta tulee keskeisin yhteiskunnan motiivi ja tavoite.

Hyvinvoinnin ja kestävän kehityksen mittaaminen ja seuranta edellyttää kattavia tilastoja, kestävän kehityksen indikaattoreita sekä tiedot kokoavaa aggregaatti-indikaattoria. Toimiva ja talousteorian mukainen aggregaatti-indikaattori on kehitettävissä Aidon kehityksen indikaattorin GPI:n pohjalta. Myös YK.n julkaiseman raportin mukaan kestävän hyvinvoinnin mittari on perustettavissa GPI:n.

Kestävä hyvinvointimittari auttaa osaltaan ymmärtämään ja näkemään kuinka luoda enemmän hyvinvointia pienemmin panoksin ja edistää yhteiskunnan kehitystä. Työn systematisoiminen edellyttää sopivaa taustaorganisaatiota ja riittävää rahoitusta. GPI soveltuu erinomaisesti kestävän kehityksen globaalin toimintaohjelman Agenda2030:n kuvaamaksi seurantaindikaattoriksi.

6.3 Hyvinvointimittarit kansallisessa päätöksenteossa

Valtion talousarvioesitys perustuu analyyseihin perinteisen pelkistetyn taloustieteellisen perusmallin mukaisista taloustoimista. Kestävän kehityksen analysointiin perinteinen malli ei sovi. Myöskin vaihtuva ilmiöpohjainen budjetointi on haastavaa budjetin laadinnan näkökulmasta, joka on lukkiutunut omaan vanhentuneeseen logiikkansa. Perusmallin ja analyysin muuttaminen edellyttää tarkastelunäkökulman laajentamista ja muutamista. Talouden tehtävänä on lopultakin hyvinvoinnin tuottaminen jäsenilleen. Siksi seurannan tulee laajentua kattamaan tärkeimmät kansalaisten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Hyvinvoinnille suurimmat uhat aiheuttavat sosiaaliset ja ympäristöongelmat sekä ilmastonmuutos. Kestävän kehityksen politiikka pyrkii toimimaan viitekehyksenä, joka ottaa nämä uhat huomion ja viitoittamaan tietä kohden suurempaa hyvinvointia. Politiikka tarvitsee kuitenkin sen toteutumista seuraavan mittarin. Sinä missä globaalilla tasolla kehitystä seurataan indikaattoreilla, jotka täyttävät pitkälle YK:n alajärjestöjen tietotarpeita, tarvitaan kansallisella tasolla tiiviimmin kansalliseen päätöksentekoon kytkeytyviä hyvinvointimittareita.

Nykyinen suppeasti tuotantoon keskittyvä näkökulma vaatii tarkastelun laajentamiseen. Tämä edellyttää kattavan tilastollisen kuvauksen laajentamista muihin tärkeisiin tekijöihin. Hyvinvointimittareiden laatimista ja kehittämistä pitäisikin jatkaa, jotta taloustieteellisen näkökulman laajentaminen olisi mahdollista ja muutoksia taloustieteilijöiden ajattelutavoissa saadaan aikaan. Mittareihin liittyviä kehittämistarpeita on etenkin osamittareiden tietopojan parantamisessa, arvottamismenetelmien ja analyysien kehittämisessä sekä mallintamisessa. Tärkeää olisi, että GPI ja sen myötä hyvinvointi, ilmastonmuutos ja kestävä kehitys nostettaisiin politiikan teon ja

talouspoliittisten keskustelujen ytimiin, sillä ne ovat tulevaisuutta voimakkaimmin muokkaavat tekijät tulevaisuudessa. Näiden ongelmien ratkaisemisessa ympäristöverotuksen käyttö olisi tehokkain ja nopein keino saavuttaa haluttuja muutoksia. Vasta kun hyvinvointimittareita ryhdytään soveltamaan päätöksentekoon, pystytään niiden jatkokehittämistarpeita ja mahdollisuuksia tarkentamaan. Siksi GPI:n simulointi tai pilotointi olisi tärkeä seuraava kehittämisaskel.

7. Ehdotukset

Taloustieteilijöiden enemmistö on keskittynyt tarkastelemaan taloutta suppeasti tuotantoon keskittyen. Näkökulma on niin lukkiutunut, että vaikka talousteoria laajentamista edellyttäisi, he suhtautuvat kuitenkin torjuvasti tarkastelun laajentamiseen. Näin vaikka nykyiset ennuste- ja analyysimallit johtavat harhaan. Monesti syyksi esitetään monesti, ettei muista tekijöistä ole riittävän kattavaa tilastollista kuvausta ja käytettävissä olevat analyysimenetelmät eivät niitä pysty ottamaan huomioon.

Taloustieteen näkökulman ja analyysien laajentamiseksi on tehty lukuisia tutkimuksia ja aloitteita, joista on palkittu mm. Nobel-palkinnoin. Uudet avaukset eivät ole vielä saavuttaneet kriittistä massaa. Tarvitaan lisää tutkimusta ja ajatusten esillä pitämistä, jotta muutos mahdollistuisi.

Hyvinvointimittareiden laatimista ja kehittämistä pitää jatkaa, jotta taloustieteellisen näkökulman laajentaminen olisi mahdollista ja muutoksia taloustieteilijöiden ajattelutavoissa saadaan aikaan. Tapoja on useita, esim.

1. Käynnistää useampi vuotinen ja riittävästi resursoitu kehittämisprojekti GPI:n menetelmien parantamiseksi ja laadun parantamiseksi sekä kansainvälisen yhteistyön luomiseksi,

2. Soveltaa suoraan nykyistä GPI-laskentaa seuraavaan valtion talousarvioesitykseen ja nostetaan sen näkökulma esiin.

Kehittämistarpeita on etekin osamittareiden tietopojan parantamisessa, arvottamismenetelmien ja analyysien kehittämisessä sekä mallintamisessa. Tärkeää olisi, että GPI ja sen myötä hyvinvointi, ilmastonmuutos ja kestävä kehitys nostettaisiin politiikan teon ja talouspoliittisten keskustelujen ytimiin, sillä ne ovat tulevaisuuttamme voimakkaimmin muokkaavat tekijät tulevaisuudessa.

Esitettyjen vaihtoehtojen avulla siirrettäisiin keskustelu hyvinvointimittareista konkretian tasolle. Vasta kun hyvinvointimittareita ryhdytään soveltamaan käytäntöön, pystytään paremmin arvioimaan niiden jatkokehittämistarpeet ja mahdollisuudet. Siksi GPI:n simulointi tai pilotointi olisi tärkeä seuraava kehittämisaskel.

Uudistuksen läpimenoa vauhdittaisi myös pidemmälle menevä talousteoreettinen tutkimus ja mallinnus, joka konkretisoisi näkökulman laajentamista ja analysoisi hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden välisiä yhteyksiä.